

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені ІВАНА ФРАНКА  
КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКИХ І ГЕРМАНСЬКИХ МОВ**

**Вигівський В.Л.  
Башманівський О.Л.  
Моркотун С.Б.**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ  
СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ З КУРСУ „ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА  
ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ”**

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка  
Житомир  
2018

УДК 811.111 (075.8)  
В 41

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного  
університету імені І. Франка*

*від ..... 2018 року, протокол №.....*

**Рецензенти:**

ХАНТ Г.О., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов  
Житомирського національного агроекологічного університету

МАЛІНОВСЬКИЙ Е.Ф., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов  
Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова

Вигівський В.Л., Башманівський О.Л., Моркотун С.Б. Методичні  
рекомендації до самостійної роботи для студентів-філологів з курсу  
„Проблеми теорії та історії англійської мови” : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка,  
2018. – 89с.

Основна мета методичних рекомендацій – надати адекватну в теоретичному та  
практичному відношенні інформацію для самостійної роботи студентів з матеріалами  
теоретичного курсу англійської мови.

Тематичні блоки складаються з програмних лекційних та семінарських питань, системи  
завдань для самостійного опрацювання відповідних розділів та списків літератури. Для  
полегшення опанування студентами найскладніших розділів курсу запропоновано  
відібрані тексти лекцій.

## ЗМІСТ КУРСУ

|                                                                                               |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Передмова.....                                                                                | 5  |
| 1. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З НОРМАТИВНИХ ДИСЦИПЛІН КУРСУ.....                                       | 7  |
| 1.1. Історія англійської мови.....                                                            | 7  |
| 1.2. Теоретична граматики англійської мови.....                                               | 9  |
| 1.3. Лексикологія англійської мови.....                                                       | 14 |
| 2. ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС З ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....                                             | 17 |
| 2.1. Загальні відомості про германські мови.....                                              | 17 |
| 2.2. Самостійна робота по темі.....                                                           | 18 |
| 2.3. Походження англійської мови.....                                                         | 19 |
| 2.4. Самостійна робота по темі.....                                                           | 20 |
| 2.5. Англійська мова давнього періоду.....                                                    | 21 |
| 2.6. Самостійна робота по темі.....                                                           | 22 |
| 2.7. Англійська мова середнього періоду.....                                                  | 23 |
| 2.8. Самостійна робота по темі.....                                                           | 24 |
| 2.9. Фонетична будова мови новоанглійського періоду.....                                      | 26 |
| 2.9.1 Самостійна робота по темі.....                                                          | 27 |
| 2.9.2. Морфологічна, граматична та синтаксична будова англійської мови<br>нового періоду..... | 28 |
| 2.9.3. Самостійна робота по темі.....                                                         | 29 |
| 3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ З ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ<br>МОВИ.....                           | 31 |
| 4. ЗМІСТ ОКРЕМИХ ЛЕКЦІЙНИХ РОЗДІЛІВ.....                                                      | 35 |
| 5. ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС З ТЕОРЕТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ<br>МОВИ.....                            | 59 |
| 5.1. Граматика в системній концепції мови.....                                                | 59 |
| 5.2. Самостійна робота по темі.....                                                           | 60 |
| 5.3. Іменник.....                                                                             | 61 |
| 5.4. Самостійна робота по темі.....                                                           | 62 |

|                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------|----|
| 5.5. Дієслово.....                                                                | 63 |
| 5.6. Самостійна робота по темі.....                                               | 64 |
| 5.7. Службові частини мови і службові слова.....                                  | 66 |
| 5.8. Самостійна робота по темі.....                                               | 67 |
| 5.9. Синтаксис. Просте речення.....                                               | 68 |
| 5.9.1. Самостійна робота по темі.....                                             | 69 |
| 5.9.2. Складне речення.....                                                       | 70 |
| 5.9.3. Самостійна робота по темі.....                                             | 71 |
| 6. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ З ТЕОРЕТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ<br>АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... | 72 |
| 7. ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС З ЛЕКСИКОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ<br>МОВИ.....                | 76 |
| 7.1. Морфемна структура англійського слова.....                                   | 76 |
| 7.2. Самостійна робота по темі.....                                               | 77 |
| 7.3. Мовна семантика.....                                                         | 78 |
| 7.4. Самостійна робота по темі.....                                               | 79 |
| 7.5. Сталі словосполучення (фразеологічні одиниці).....                           | 80 |
| 7.6. Самостійна робота по темі.....                                               | 81 |
| 7.7. Етимологічні джерела англійської мови.....                                   | 83 |
| 7.8. Самостійна робота по темі.....                                               | 83 |
| 7.9. Склад сучасної лексичної системи. Основи англійської лексикографії..         | 85 |
| 7.9.1. Самостійна робота по темі.....                                             | 85 |
| 8. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ З ЛЕКСИКОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ<br>АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... | 87 |

## ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації складено у відповідності до вимог нормативної дисципліни „Проблеми теорії та історії англійської мови”, а також, до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою магістра.

Теоретичний курс „Проблеми теорії та історії англійської мови” включає нормативні дисципліни: „Історія англійської мови”, „Теоретична граматики англійської мови”, „Лексикологія англійської мови”. Предметом вивчення курсу є особливості зародження та історичного розвитку системи англійської мови; специфіка граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови, а також особливості функціонування системи сучасної англійської мови в процесі комунікації в плані граматики, фонетики, лексики.

Міждисциплінарні зв'язки: теоретичний курс „Проблеми теорії та історії англійської мови” вивчається на старших курсах філологічних факультетів на етапі, що характеризується достатнім рівнем практичного володіння студента англійською мовою.

Основною **метою** викладання курсу „Проблеми теорії та історії англійської мови” є ознайомлення студентів із теоретичними основами системи сучасної англійської мови і особливостями її становлення у ході історичного розвитку.

Основними **завданнями** курсу є доведення до відома студентів інформації щодо:

- історичного розвитку системи англійської мови;
- специфіки граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови;
- сучасних напрямків у висвітленні проблем з теоретичної граматики та лексикології англійської мови.

В результаті вивчення курсу студент **повинен знати:**

- особливості зародження та історичного розвитку системи англійської мови;

- специфіку граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови;

- особливості функціонування системи сучасної англійської мови в процесі комунікації в плані граматики, фонетики, лексики.

У процесі вивчення курсу „Проблеми теорії та історії англійської мови” студент **повинен вміти**: проаналізувати певну мовну ситуацію в граматичному, фонетичному, лексичному і орфографічному планах, навести необхідну аргументацію, дати свою оцінку.

Методичні рекомендації надають відповідну в теоретичному та практичному відношеннях інформацію для самостійної роботи студентів з матеріалами теоретичного курсу англійської мови.

Структура тематичних блоків посібника включає розгляд програмних лекційних та семінарських питань, систему завдань для самостійного опрацювання відповідних розділів та списків літератури. Для полегшення опанування студентами найскладніших розділів курсу запропоновано відібрані тексти лекцій.

## **Зміст курсу.**

### **Історія англійської мови**

#### **Тема 1. Германські мови як одна з груп індоєвропейських мов**

1. Сучасні германські мови, їх поширення та класифікація.
2. Фонетична система давньогерманських мов.
3. Граматична система давньогерманських мов.

#### **Тема 2. Походження англійської мови**

1. Періодизація історії англійської мови на базі фонетичних та морфологічних критеріїв.

Давньоанглійський період (У ст./ УІІ ст. – 1100 р.) – період повних закінчень.

Середньоанглійський період (1100 р. – 1500 р.) – період нівельованих закінчень.

Новоанглійський період (1500 р. – до теперішнього часу).

2. Кельтські племена на острові Британія.
3. Римське та англо-саксонське завоювання Британії.
4. Місцеві діалекти на території Британії давньоанглійського періоду (Нортумбрійський, Мерсійський, Усекський та Кентський).

#### **Тема 3. Англійська мова давнього періоду**

1. Фонетична, морфологічна, граматична та синтаксична будова давньоанглійської мови.
2. Давньоанглійська мова як мова синтетична. Зумовленість специфіки синтаксичного ладу англійської мови цього періоду її флективною будовою.
3. Основні шари лексики давньоанглійської мови.

#### **Тема 4. Англійська мова середнього періоду**

1. Загальна характеристика мови середнього періоду. Мова середньоанглійського періоду – мова народності, яка склалася.
2. Фонетична, морфологічна, граматична та синтаксична будова мови середньоанглійського періоду.
3. Зумовленість специфіки синтаксичної будови англійської мови цього періоду її флективністю, становлення фіксованого порядку членів речення.
4. Основні шари лексики середньоанглійської мови, збагачення словникового складу шляхом словотворення.

#### **Тема 5. Англійська мова нового періоду**

1. Загальна характеристика мови нового періоду. Мова новоанглійського періоду – мова англійської нації, національна літературна мова. Існування літературної мовної норми. Велика кількість запозичень.
2. Зміни в системі голосних мови новоанглійського періоду. „Великий зсув голосних” (The Great Vowel Shift): звуження довгих монофтонгів, дифтонгізація вузьких монофтонгів.
3. Морфологічні, граматичні та синтаксичні відмінності структури мови новоанглійського періоду. Зміна типології мови: аналітизація будови англійської мови.

#### **Основна література:**

1. Аракин В.Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т.А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. –М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р.В., Сорокина Т.А., Резник И.В. История английского языка: Учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Ilyish B. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
5. Verba L. History of the English Language.- K.: Nova Knyha, 2004.

### **Додаткова література:**

1. Ильиш Б.А. История английского языка. – М.: Высшая школа. 1968.
2. Иванова И.П., Чахоян Л.П., Беляева Т.М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
3. Хаймович Б.С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
4. Crystal D. The Encyclopedia of the English Language / D. Crystal – Cambridge: Cambridge University Press, 1995.- 489p.
5. Emerson O.F. The history o the English Language / O.F. Emerson.- NY: Macmillan, 1996.- 547p.
6. Rastorgueva T.A. A history of English / T.A. Rastorgueva.- М.: Астрель, 2007.- 349p.
7. Shaposhnikova I.A. A History of the English Language / I.A. Shaposhnikova.- Irkutsk: ISLU, 1997.- 207p.
8. Viney B. The History of the English Language / B. Viney.- Oxford: Oxford University Press, 2003.- 63p.
9. Williams J.M. Origins of the English Language / J.M. Williams.- New York: Free Press, 1975.- 418p.

### **Теоретична граматика англійської мови**

#### **Тема 1. Граматика в системній концепції мови**

Теоретична граматика і її цілі.

Мова і мовлення.

Мова як система засобів вираження.

Мовлення як реалізація системи мови в процесі комунікації.

Актуалізація мовного знака в мовленні.

Мовні одиниці і два фундаментальних типи відносин між ними: синтагматичні і парадигматичні.

Сегментні і супraseгментні одиниці мови. Ієрархія рівнів сегментних одиниць: фонемний, морфемний, лексемний, фраземний, пропоземний.

Морфемна структура слова.

Граматичні категорії та їх мовне вираження. Граматичне значення і форма. Синтетичні та аналітичні граматичні форми в сучасній англійській мові.

Лексико-граматичні класи слів в сучасній англійській мові.

Самостійні частини мови – іменник, прикметник, займенник, числівник, дієслово, прислівник – їх характерні властивості.

Службові частини мови: артикль, прийменник, сполучник, частка. Службові слова.

Морфологія і синтаксис як два взаємопов'язаних розділи граматики.

## **Тема 2. Іменник**

Загальна характеристика. Категоріальні функціональні властивості іменника. Семантичні властивості іменника. Словотвірна специфіка. Класифікаційні критерії.

Проблема граматичної категорії роду.

Категорія числа. Форми однини і множини іменника. Семантична природа відмінності між однією та множиною і деякі труднощі інтерпретації. Злічувані і незлічувані іменники.

Категорія відмінка. Відмінки іменника в англійській мові: загальний і присвійний. Різні точки зору щодо відмінкової системи англійських іменників.

Детермінація іменника артиклем. Артикль як детермінуюча одиниця специфічної природи, що супроводжує іменник у мовленні. Означений артикль. Неозначений артикль. Нульовий артикль.

Премодифікація іменника іменником. Типологія премодифікаційних значень.

### Тема 3. Дієслово

Загальна характеристика. Дієслово як найскладніша частина мови. Роль дієслова у реалізації предикативних функцій речення.

Особові і неособові форми дієслова.

Процес, представлений в динаміці як загальне категоріальне значення дієслова. Морфологічна класифікація англійських дієслів: правильні і неправильні дієслова. Структура англійських дієслів.

Типи дієслівних основ.

Функціональна класифікація англійських дієслів. Дієслова, що мають повну номінативну цінність (самостійні), і дієслова, що характеризуються частковою номінативною цінністю (напівсамостійні і службові).

Напівсамостійні і службові дієслова як маркери предикації. Допоміжні дієслова, напівсамостійні дієслова, дієслова-зв'язки. Модальні дієслова.

Неособові форми дієслова: інфінітив, герундій, дієприкметник (дієприкметник теперішнього часу і дієприкметник минулого часу).

Особові форми дієслова. Відношення дієслова в особовій формі до таких конститутивних факторів, як морфологічні форми предикації, комунікативні цілі, суб'єктивна модальність, суб'єктно-об'єктні відношення, градація імовірності.

Граматичні категорії дієслова: особи і числа, часу, виду, стану, способу.

Категорії особи і числа.

Категорія часу: теперішній, минулий і майбутній.

Категорія виду. Категорія розвитку: опозиція „continuous forms – non-continuous indefinite forms”.

Категорія ретроспективної координації: опозиція „perfect forms – non-perfect forms”.

Категорія стану. Активний стан. Пасивний стан.

Категорія способу. Способи дієслова в англійській мові: дійсний, умовний, наказовий.

#### **Тема 4. Службові частини мови і службові слова**

Службові слова як десемантизовані самотійні повнозначні слова. Допоміжні дієслова. Дієслова-зв'язки. Слова-субститути. Займенник „it" в функції формального підмета.

##### **Службові частини мови:**

Прийменник. Загальна характеристика. Структурна класифікація: прості, похідні, складні, складені. Комбінаторна специфіка: двобічна віднесеність.

Сполучник. Загальна характеристика. Структурна класифікація: прості, похідні, складні, складені. Функціональна класифікація сполучників: сполучники сурядності і підрядності.

Сполучні слова. Основна різниця між сполучниками і сполучними словами.

Артиклі в англійській мові: означений артикль, неозначений артикль. Лексико-граматичне значення означеності / неозначеності. Комбінаторна специфіка: правобічне комбінування з іменником. Функція детермінатора іменника.

Частка. Загальна характеристика. Структурна класифікація: прості, похідні, складні. Комбінаторні особливості. Функція специфікатора.

#### **Тема 5. Синтаксис. Просте речення**

Синтаксис. Синтагматичні зв'язки слів. Основні одиниці синтаксису: словосполучення і речення. Словосполучення.

Речення. Визначення речення (прості і складні). Структурна класифікація речень: прості і складні (складносурядні і складнопідрядні).

Актуальне членування речення. Комунікативні типи речень: розповідні, питальні, спонукальні, окличні.

Просте речення. Підмет і присудок як основні елементи предикативної системи речення. Другорядні члени речення. Порядок слів у простому

поширеному реченні. Речення з одним головним членом. Неозначено-особові речення. Безособові речення. Еліпси.

## **Тема 6. Складне речення**

Складне речення як поліпредикативна структура.

Складносурядне і складнопідрядне речення.

Сполучниковий і безсполучниковий типи зв'язку речень у межах складного речення.

Структура складнопідрядного речення: головне і підрядне речення. Типи підрядних речень: підрядні підметові речення, підрядні присудкові речення, підрядні додаткові речення, підрядні означальні речення, підрядні обставинні речення (підрядні речення часу, місця, причини, наслідку, мети, способу дії та порівняння, підрядні допустові речення, підрядні умовні речення).

Пряма і непряма мова.

### **Основна література:**

1. Алефиренко Н.Ф. Теория языка. Вводный курс.- М.: « Академия», 2004.
2. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка. М., Высшая школа, 1994.
3. Раєвська Н.М. Синтаксис сучасної англійської мови. – К.: Вища школа, 1970.
4. Жлуктенко Ю. О., Яворська Т.А. Вступ до германського мовознавства. К.: Вища школа., 1974.
5. Blokh M.Y. A Course in Theoretical English Grammar: - M.: Higher School Publishing House, 1983.
6. Rayevska N. Modern English Grammar. Part I.– K.: Kiev State University Publishing House, 1967.

### **Додаткова література:**

1. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: Навч. Посібник.- Вінниця: Нова Книга, 2007.- 328с.
2. Бархударов Л. С. Штелинг Д. А. Грамматика английского языка.- М., 2003.
3. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник. – М.: Высшая школа, 1981.
4. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка. Учебник по курсу теоретической грамматики для студентов педагогических институтов. – Л.: Просвещение, 1971.- 366с.
5. Мороховская Э. Я. Основы теоретической грамматики английского языка. – К.: « Высшая школа», 1984 – 228с.
6. Иофик Л.Л. и др. Хрестоматия по теоретической грамматике английского языка. Учебное пособие для студентов пед. Институтов по специальности « Иностранные языки». Изд. 3-е, перераб. – Л.: « Просвещение», 1981. – 223.
7. Теоретическая грамматика английского языка.- Хаймович Б.С., Роговская Б.И. – М.: Высшая школа, 1967.
8. Хаймович Б.С., Роговская Б.И. Теоретическая грамматика английского языка: Учеб. Пособие для вузов. – М.: Высшая школа, 2000.

### **Лексикологія англійської мови**

#### **Тема 1. Морфемна структура англійського слова**

Афіксація. Префікси. Суфікси. Комбінуюча здатність основ і афіксів. Походження афіксів. Складні слова, їх творення та класифікація. Другорядні типи словотвору. Конверсія.

## **Тема 2. Мовна семантика**

Типи значень. Зміна значення слова. Полісемія слова. Омонімія. Лексико-семантична класифікація словникового складу. Синоніми. Антоніми. Теорія семантичного поля.

## **Тема 3. Сталі словосполучення (фразеологічні одиниці)**

Вільні словосполучення і фразеологізми. Лексична валентність. Фразеологія як мовна дисципліна. Структура стійких словосполучень. Методи дослідження фразеології. Класифікація фразеологічних одиниць. Синонімія фразеологічних одиниць. Фразеологізми-антоніми. Полісемія фразеологічних одиниць. Стилїстична характеристика стійких сполучень. Джерела походження фразеологізмів.

## **Тема 4. Етимологічні джерела англійської мови.**

### **Склад сучасної лексичної системи.**

### **Основи англійської лексикографії**

Власномовна лексика. Залишки кельтських мов в англійській. Запозичення в англійській мові. Елементи ранньолатинської мови. Запозичення зі скандинавських мов. Запозичення з романських мов. Четвертий шар латинських запозичень. Елементи грецької мови. Запозичення з інших германських мов. Лексичні запозичення часів раннього Відродження. Запозичення зі слов'янських мов. Українсько-англійські лексичні відповідності. Асиміляція запозичень. Фонетична адаптація. Граматична асиміляція. Лексична асиміляція. Неологізми. Архаїзми та історизми. Етимологічні дублети. Лексичні інтернаціоналізми. Діалекти і сленг. Табу і евфемізми. Терміни і термінологія.

Головні етапи історії розвитку словника. Типи сучасних словників англійської мови. Головні питання лексикографії.

### **Основна література**

1. Гинзбург Р.З., Хидекель С.С. Лексикология английского языка. – М.: Высш. школа, 1979.
2. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики / Н.Ф. Алефиренко.- М.: Гнозис, 2005.- 326с.
3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. – М.: Высш. шк., 1986.
4. Давыдов М. В. Значение слова в языке и речи: Учебн.пособ. / М. В. Давыдов, С. С. Смоленская. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 92 с.
5. Залевская А. А. Значение слова и возможности его описания / А. А. Залевская // Языковое сознание: формирование и функционирование. /Отв. ред. Н.В. Уфимцева. –2-е изд. – М. : ИЯ РАН, 2000. – 256 с.
6. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: (Підручник для ін-тів і фак. інозем. мов) / М.І. Мостовий. – Х.: Основа, 1993.- 256с.
7. Никитин М. В. Лексическое значение слова ( структура, комбинаторика) / М.В. Никитин. – М.: Высш. школа, 1983.- 127с.
8. Раєвська Н.М. Лексикологія англійської мови / Н.М. Раєвська.- К.: Вища школа, 1979.- 303с.

### **Додаткова література:**

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов / И. В. Арнольд. – 6-е изд. – М. : Флинта: Наука, 2004. – 384 с.
2. Василюк И. Н. Слова и фразеологизмы диффузной семантики в современном английском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / И. Н. Василюк. – К., 1990. – 20 с.
3. Голуб Ю. І. Системні відношення в словниковому складі англійської мови та їх лексикографічне відображення: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / Ю. І. Голуб. – Одеса, 1998. – 17 с.

4. Левицкий В. В. Семасиология / В.В. Левицкий .- Винница: НОВА КНИГА, 2006. – 512с.

5. Мауро Т. Введение в семантику / Т. Мауро; пер. с итал. Б. Нарумова.- М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. – 243с.

### **Історія англійської мови**

#### **Лекційний курс**

#### **Лекційне заняття № 1.**

#### **Тема лекції: Загальні відомості про германські мови**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями фонетичної та морфологічної систем германських мов, а також їх поширення та класифікацією.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови та специфіки граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** класифікація та поширення сучасних германських мов; писемність давніх германських племен; фонетична система давньогерманських мов; морфологічна система давньогерманських мов.

#### **План лекції :**

1. Мова як соціальне явище. Зв'язок історії мови з історією народу.
2. Германські мови як одна з груп індоєвропейських мов. Сучасні германські мови, їх поширення та класифікація.
3. Давні відомості про германські племена.
4. Писемність давніх германських племен.
5. Особливості фонетичної системи давньогерманських мов.

- 5.1. Система голосних.
- 5.2. Система приголосних.
- 6. Особливості морфологічної системи давньогерманських мов.
  - 6.1. Іменник.
  - 6.2. Прикметник.
  - 6.3. Дієслово.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

- 1. Сучасні германські мови, їх поширення та класифікація.
- 2. Система голосних. Кореляція «довгота» - короткість. Германське переломлення . Чергування голосних або аблаут.
- 3. Іменник. Загальна морфологічна характеристика. Типи відмінювань.
- 4. Дієслово. Загальна морфологічна характеристика. «Сильний» і «слабкий» типи дієвідмінювання.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

- 1. Надайте класифікацію давньогерманських племен.
- 2. Проілюструйте перший зсув голосних.
- 3. Надайте приклади основного типу аблаута в германських мовах.
- 4. Надайте характеристику системи часів давньогерманських дієслів.

#### **Питання для самоконтролю:**

- 1. У чому полягає явище першого зсуву голосних?
- 2. На які групи розподілялись давньогерманські мови, які мови відносились до кожної групи?
- 3. Які типи основ іменників розрізнявали у давньогерманських мовах?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Иванова И.Е. История английского языка в таблицах и схемах / И.Е. Иванова, Ю.Н. Карыпкина.- Иркутск: ИГЛУ, 2008.- 123с.
6. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
7. Baugh A.C. History of the English Language / A.C. Baugh, Th. Cable.- London: Pearson Education, 1978.- 398p.
8. Berndt P.A. A history of the English language / P. Berndt.- Leipzig: Verlag Enzyklopadie, 1989.- 240p.
9. Illyish B. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
10. Verba L. History of the English Language/ - К.: Nova Knyha, 2004.

### **Лекційне заняття № 2.**

#### **Тема лекції 2. Походження англійської мови**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями періодизації історії англійської мови на базі фонетичних та морфологічних критеріїв.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови та специфіки граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** періодизація історії англійської мови; основні діалекти на території Британії, нашестя германських племен .

**План лекції:**

1. Особливості періодизації історії англійської мови.
2. Кельтські племена на острові Британія.
3. Римське завоювання.
4. Англо-саксонське завоювання.
5. Місцеві діалекти на території Британії давньоанглійського періоду (Нортумбрійський, Мерсійський, Усекський та Кентський).

**Самостійна робота по темі****Питання для самостійного опрацювання:**

1. Періодизація історії англійської мови на основі фонетико-морфологічної ознаки ( Г. Суїт).
2. Вторгнення індоєвропейських племен Кельтов до Британії.
3. Західно-германські племена англів, саксів та ютів. Утворення семи племінних королівств.
4. Давньоанглійські писемні пам'ятки.
2. Фонетична будова англійської мови давнього періоду.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Надайте назви основних діалектів давньоанглійської мови та давньоанглійські писемні пам'ятки на цих діалектах.
2. Охарактеризуйте систему голосних фонем давньоанглійської мови.
3. Проілюструйте прикладами передньоязичну перегласовку.
4. Охарактеризуйте систему приголосних фонем давньоанглійської мови.
5. Надайте приклади асиміляції приголосних.

**Питання для самоконтролю:**

1. Що таке давньоанглійське переломлення?
2. У яких випадках відбувалося подовження фонем?

3. Що таке передньоязична перегласовка?
4. Які нові африкати утворюються у давньоанглійський період?
5. Коли відбувалося подвоєння голосних?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.

### **Лекційне заняття № 3.**

#### **Тема лекції 3: Англійська мова давнього періоду**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями фонетичної, морфологічної, граматичної та синтаксичної будови давньоанглійської мови, а також загальною характеристикою її лексичного складу.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови та специфіки граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** фонетична, морфологічна, граматична та синтаксична будова давньоанглійської мови, зумовленість специфіки синтаксичної будови англійської мови цього періоду її флективністю, основні шари лексики давньоанглійської мови.

### **План лекції:**

1. Граматична будова англійської мови давнього періоду.
  - 1.1. Морфологічна структура.
  - 1.2. Синтаксична структура.
2. Лексичний склад англійської мови давнього періоду. Словотворення.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Граматична будова англійської мови давнього періоду.
  - 1.1. Іменник. Граматичні категорії роду, числа, відмінка.
  - 1.2. Дієслово. Морфологічна класифікація дієслів за способом утворення форм. Сильні дієслова. Сім класів сильних дієслів. Слабкі дієслова. Три класи слабких дієслів. Зародження аналітичних дієслівних форм.
2. Утворення нових слів шляхом суфіксації, префіксації та словоскладання. Запозичення із латинської та кельтської мов.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Надайте характеристику категорії роду в давньоанглійській мові.
2. Назвіть типи відмінювання іменників у давньоанглійській мові.
3. Надайте характеристику відмінювання іменників з голосними та приголосними основами.
4. Проілюструйте відмінювання прикметників за сильною та слабкою відміною.
5. Надайте характеристику граматичних категорій дієслова у давньоанглійській мові.
6. Надайте характеристики сильних, слабких та претерито-презентних дієслів.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Яка ознака була основною при розподілі дієслів на дві великі групи?
2. Що таке синтетичний порядок слів?
3. Якими шляхами відбувалося збагачення словника давньоанглійської мови?
4. Чим характеризується перший та другий шари запозичень?
5. Які слова було запозичено з кельтської мови?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
6. Illyish B. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
7. Verba L. History of the English Language/ - К.: Nova Knyha, 2004.

### **Лекційне заняття № 4**

#### **Тема лекції 4. Англійська мова середнього періоду**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями фонетичної, морфологічної, граматичної та синтаксичної будови мови середньоанглійського періоду, а також загальною характеристикою її лексичного складу.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови

та специфіки граматичної будови, фонетичного ладу та словникового складу сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** фонетична, морфологічна, граматична та синтаксична будова мови середньоанглійського періоду, зумовленість специфіки синтаксичної будови англійської мови цього періоду її флективністю, становлення фіксованого порядку членів речення, основні шари лексики середньоанглійської мови, збагачення словникового складу шляхом словотворення.

**План лекції :**

1. Загальна характеристика мови середнього періоду.
2. Основні історичні події періоду.
  - 2.1. Норманське завоювання.
  - 2.2. Соціально-економічна ситуація в Англії після Норманського завоювання. Передумови формування англійської нації.
3. Мовна ситуація в Англії після Норманського завоювання.
4. Несталість графіки та орфографії середньоанглійського періоду.
6. Фонетична будова мови середньоанглійського періоду.
7. Граматична структура мови середньоанглійського періоду.
8. Словниковий склад мови середньоанглійського періоду.

**Самостійна робота по темі**

**Питання для самостійного опрацювання:**

1. Наслідки процесу асиміляції скандинавів в Англії.
2. Мовна ситуація в Англії після норманського завоювання (XI – XIV ст.).  
Середньоанглійські діалекти та їх загальна характеристика.
3. Характерні риси орфографії середньоанглійського періоду. Основні зміни.
4. Фонетична будова англійської мови середнього періоду.
5. Граматична структура англійської мови середнього періоду.
6. Просте та складне речення.

7. Збагачення словникового складу середньоанглійської мови шляхом словотворення.
8. Поповнення словникового складу середньоанглійської мови шляхом запозичень з інших мов.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади основних змін голосних у середньоанглійський період.
2. Перерахуйте найважливіші зміни в орфографії у середньоанглійський період.
3. Проілюструйте на прикладах зміни у класах сильних та слабких дієслів відповідного періоду.
4. Проілюструйте на прикладах зміни у системі дієвідміни у середньоанглійський період.
5. Перерахуйте основні семантичні групи слів, запозичених із французької мови.
6. Наведіть приклади афіксів, запозичених із французької мови.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Що ви знаєте про нашествя скандинавів та про нормандське завоювання?
2. Які діалекти утворилися у середньоанглійський період?
3. Які основні зміни у системі голосних та приголосних відбулися у середньоанглійський період?
4. Що спричинило зміни у системі відмінникових закінчень іменників у відповідний період розвитку?
5. Які нові видо-часові форми дієслів з'явилися у середньоанглійський період?
6. Який новий спосіб словоутворення з'явився у середньоанглійський період?
7. Які синоніми утворилися у англійській мові як наслідок французьких запозичень?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
6. Illyish В. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
7. Verba L. History of the English Language/ - К.: Nova Knyha, 2004.

### **Лекційне заняття № 5**

**Тема лекції 5. Фонетична будова мови новоанглійського періоду.**

**Зміни в системі голосних та приголосних мови новоанглійського періоду. „Великий зсув голосних” (The Great Vowel Shift)**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями фонетичної будови мови новоанглійського періоду.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови та специфіки фонетичної структури сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** фонетична будова мови новоанглійського періоду, «Великий зсув голосних», звуження довгих монофтонгів, дифтонгізація вузьких монофтонгів, спрощення приголосних, поява нових голосних.

**План лекції :**

1. Фонетична будова англійської мови нового періоду.
2. Система новоанглійських голосних. Історичні зміни.

3. Система новоанглійських приголосних. Історичні зміни. Порівняльна характеристика фонетичного ладу англійської мови середнього і нового періодів.
4. Фонетичні зміни в ненаголошених закінченнях.
5. Великий зсув голосних.
6. Поява нових голосних та приголосних звуків.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Фонетичні процеси у англійській мові нового періоду.
2. Зміни у системі новоанглійських голосних.
3. Зміни у системі новоанглійських приголосних.
4. Сутність Великого зсуву голосних.
5. Спрощення груп приголосних.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади змін у системі ненаголошених закінчень у новоанглійський період.
2. Проілюструйте прикладами явище Великого зсуву голосних.
3. Наведіть приклади нових голосних та приголосних у новоанглійський період.

#### **Питання для самоконтролю:**

1. Які особливості розвитку національної англійської мови?
2. У чому сутність явища Великого зсуву голосних?
3. У якому столітті стали дзвінкими глухі ненаголошені щільові?
4. Що таке спрощення груп приголосних?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.
3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
6. Illyish B. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
7. Verba L. History of the English Language/ - К.: Nova Knyha, 2004.

### **Лекційне заняття № 6**

**Тема лекції 6. Англійська мова нового періоду: морфологічна, граматична та синтаксична будова. Утворення англійської національної мови. Характеристика словникового складу**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з особливостями морфологічної, граматичної та синтаксичної будови мови новоанглійського періоду, а також загальною характеристикою її лексичного складу.

**Професійна спрямованість лекції** обумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо історичного розвитку системи англійської мови та специфіки граматичної будови та словникового складу сучасної англійської мови.

**Основні поняття теми:** морфологічна, граматична та синтаксична будова мови новоанглійського періоду, закріплення аналітичних форм, подальший розвиток складнопідрядного речення, становлення фіксованого порядку членів речення, основні шари лексики новоанглійської мови, утворення

англійської національної мови на основі лондонського діалекту, збагачення словникового складу шляхом словотворення.

### **План лекції :**

1. Загальна характеристика мови нового періоду.
2. Основні історичні події періоду.
  - 2.1. Війна Червоної та Білої троянд (1455-1485) і її вплив на подальший розвиток суспільства.
  - 2.2. Колоніальна експансія Англії в XVI-XVII ст.
  - 2.3. Реставрація династії Стюартів (1660).
  - 2.4. Англійська буржуазна революція (XVIII ст.).
  - 2.5. Колоніальна експансія Британської імперії в XVIII-XIX ст.
  - 2.6. Промислова революція в Англії (XVIII-XIX ст.).
3. Становлення національної англійської мови на основі лондонського діалекту.
4. Нормалізація графіки та орфографії.
5. Граматична структура англійської мови нового періоду.
  - 5.1 Морфологічна будова.
  - 5.2 Синтаксична структура.
7. Словниковий склад англійської мови нового періоду.
8. Поширення англійської мови за межі Англії. Національні та територіальні варіанти англійської мови.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Створення національної англійської мови.
2. Формування англійської орфографії.

3. Особливості граматичної будови англійської мови нового періоду.
4. Просте та складне речення англійської мови нового періоду.
5. Збагачення словникового складу англійської мови шляхом словотворення.
6. Поповнення словникового складу англійської мови шляхом запозичення з інших мов.
7. Формування національних та територіальних варіантів англійської мови.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проілюструйте прикладами особливості граматичної будови англійської мови нового періоду.
2. Наведіть приклади простого та складного речення англійської мови нового періоду.
3. Наведіть приклади іншомовних запозичень у словниковому складі ново англійської мови.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Якими є особливості становлення національної англійської мови на основі лондонського діалекту?
2. Якими є особливості граматичної структури англійської мови нового періоду?
3. Як відбувалося поширення англійської мови за межі Англії? Які Ви знаєте національні та територіальні варіанти англійської мови?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Аракин В. Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985.
2. Расторгуева Т. А. История английского языка: Учебник. 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2002.

3. Резник Р. В., Сорокина Т. А., Резник И. В. История английского языка: Учебное пособие.- М.: Флинта: Наука, 2001.
4. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – Спб.: «Лань», 2001.
5. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови. – К.: Вища школа, 1975.
6. Illyish В. History of the English Language. – L.: “Prosveshcheniye”, 1973.
7. Verba L. History of the English Language/ - К.: Nova Knyha, 2004.

### **Практичні заняття з історії англійської мови**

#### **Практичне заняття № 1**

#### **Тема: Загальні відомості про германські мови**

##### **I. Теоретичні питання:**

1. Мова як соціальне явище. Зв'язок історії мови з історією народу.
2. Германські мови як одна з груп індоєвропейських мов. Сучасні германські мови, їх поширення та класифікація.
3. Давні відомості про германські племена.
4. Писемність давніх германських племен.
5. Особливості фонетичної системи давньогерманських мов.
  - 5.1. Система голосних.
  - 5.2. Система приголосних.
6. Особливості морфологічної системи давньогерманських мов.
  - 6.1. Іменник.
  - 6.2. Прикметник.
  - 6.3. Дієслово.

##### **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Германські мови як одна з груп індоєвропейських мов. Сучасні германські мови, їх поширення та класифікація».

## **Практичне заняття № 2**

### **Тема 2. Походження англійської мови**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Періодизація історії англійської мови.
2. Кельтські племена на острові Британія.
3. Римське завоювання.
4. Англо-саксонське завоювання.
5. Скандинавське завоювання.

#### **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Лінгво-історичні особливості періодизації історії англійської мови».

## **Практичне заняття № 3**

### **Тема 3 Англійська мова давнього періоду**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Давньоанглійське письмо. Писемні пам'ятки давнього періоду.
2. Фонетична будова англійської мови давнього періоду.
3. Граматична структура англійської мови давнього періоду.
  - 3.1. Морфологічна будова.
  - 3.2. Синтаксична будова.
4. Лексичний склад англійської мови давнього періоду.

#### **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Особливості граматичної структури давньоанглійської мови: морфологія та синтаксис».

## **Практичне заняття № 4**

### **Тема 4 Англійська мова середнього періоду.**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Загальна характеристика мови середнього періоду.

2. Основні історичні події періоду.

2.1. Норманське завоювання.

2.2. Соціально-економічна ситуація в Англії після Норманського завоювання.

Передумови формування англійської нації.

3. Мовна ситуація в Англії після Норманського завоювання.

4. Несталість графіки та орфографії середньоанглійського періоду.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Загальна характеристика англійської мови середнього періоду».

## **Практичне заняття № 5**

**Тема 5 Фонетична будова англійської мови середнього періоду.**

**Характеристика граматичної структури середньоанглійської мови**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Фонетична будова англійської мови середнього періоду.

2. Система середньоанглійських голосних. Історичні зміни.

3. Система середньоанглійських приголосних. Історичні зміни. Порівняльна характеристика фонетичної будови англійської мови давнього і середнього періодів.

4. Особливості граматичної структури англійської мови середнього періоду.

5. Морфологічна будова. Порівняльна характеристика морфологічної будови англійської мови давнього і середнього періодів.

6. Синтаксична будова. Порівняльна характеристика синтаксичної структури англійської мови давнього і середнього періодів.

6. Словниковий склад англійської мови середнього періоду.

### **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Порівняльна характеристика синтаксичної структури англійської мови давнього і середнього періодів».

## **Практичне заняття № 6**

### **Тема 6 Англійська мова нового періоду.**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Загальна характеристика мови нового періоду.
2. Основні історичні події періоду.
  - 2.1. Війна Червоної та Білої троянд (1455-1485) і її вплив на подальший розвиток суспільства.
  - 2.2. Колоніальна експансія Англії в XVI-XVII ст.
  - 2.3. Реставрація династії Стюартів (1660).
  - 2.4. Англійська буржуазна революція (XVII ст.).
  - 2.5. Колоніальна експансія Британської імперії в XVIII-XIX ст.
  - 2.6. Промислова революція в Англії (XVIII-XIX ст.).
3. Становлення національної англійської мови на основі лондонського діалекту.
4. Нормалізація графіки та орфографії.
5. Фонетична будова англійської мови нового періоду.
  - 5.1. Зміни в системі голосних.
  - 5.2. Зміни в системі приголосних.
6. Граматична будова англійської мови нового періоду.
  - 6.1. Морфологічна будова.
  - 6.2. Синтаксична будова.
7. Словниковий склад англійської мови нового періоду.
8. Поширення англійської мови за межі Англії. Національні та територіальні варіанти англійської мови.

#### **II. Завдання:**

Підготувати реферати за темами:

- «Становлення національної англійської мови на основі лондонського діалекту».
- «Особливості граматичної будови англійської мови нового періоду».

## Зміст окремих лекційних розділів з історії англійської мови

The purpose of the subject is a systematic study of the language's development from the earliest times to the present day. It enables us to acquire a more profound understanding of the Modern English.

English is a member of the Indo-European family of languages. This broad family includes most of the European languages spoken today. The Indo-European family includes several major branches: Latin and the modern Romance languages (French, Italian, Spanish etc.); the **Germanic languages** (English, German, Swedish, Dutch etc.); the **Indo-European languages** (Hindi, Urdu, Sanskrit etc.); the **Slavic languages** (Ukrainian, Russian, Polish, Czech etc.); the **Baltic languages** of Latvian and Lithuanian; the **Celtic languages** (Welsh, Irish, Gaelic etc.); **Greek**.

The influence of the original Indo-European language can be seen today, even though no written record of it exists. The word for *father*, for example, is *vater* in German, *pater* in Latin, and *pitr* in Sanskrit. These words are all cognates, similar in different languages that share the same root.

Of these branches of the Indo-European family, two are of paramount importance, the Germanic and the Romance (called that because the Romance languages derive from Latin, the language of ancient Rome). It is believed that the Germanic group of languages began as a common language in the Elbe river region about 3.000 years ago. By the second century BC, this Common Germanic language had split into three distinct sub-groups:

- East Germanic was spoken by peoples who migrated back to southeastern Europe.  
No East Germanic language is spoken today, the only written East Germanic language that survives is Gothic.
- North Germanic evolved into the modern Scandinavian languages of Swedish, Danish, Norwegian, and Icelandic (but not Finnish, which is related to Hungarian and Estonian and is not an Indo-European language).
- West Germanic is the ancestor of modern German, Dutch, Flemish, Frisian, and English.

There were 6 ancient Germanic tribes who spoke old Germanic languages. According to Pliny (the Roman writer) Germanic tribes in the 1<sup>st</sup> century AD consisted of the following groups:

1. The Vindili (among them the Goths – east Germany) – East Germanic languages.
2. The Ingaevones (north-western part of Germany).
3. The Iscaevones (west Germany, on the Rhine).
4. The Hermiones (southern Germany).
5. The Peucini (close to what is now Rumania).
6. The Hilleuones (who inhabited Scandinavia) – North Germanic languages.

West Germanic languages

To create written works Germanic tribes used three different alphabets: Runic (Ruthwell's cross, 2-3<sup>d</sup> century AD), Gothic ("Silver Code", 4<sup>th</sup> century AD) and Latin ("Beowulf", 10<sup>th</sup> century AD).

### **Phonetic Peculiarities of Germanic Languages**

When we compare words of Germanic languages with the corresponding words of Indo-European languages (Latin, Greek, Sanskrit, Russian) we find correspondences between their consonants (they were found out by the Danish scholar Rasmus Rask (1787-1832) and the great German linguist Jacob Grimm (1785-1863)).

### The first consonant shift (Grimm's Law)

#### Перша зміна (чергування) приголосних

These correspondences may be grouped under three categories:

1. Indo-European voiceless stops глухі вибухові (*p, t, k*) correspond to Germanic voiceless fricatives щілинні (*f, th (þ), h*):

*p* – *f* (latin *plenus* – gothic *fulls* – rus., ukr. *п<sup>л</sup>о<sup>л</sup>ный*)

*t* – *þ* (latin *tres* – eng. *three* – rus., ukr. *три*)

*k* – *h* (latin *noctem* ніч – gothic *nahts*)

2. Indo-European voiced stops дзвінкі вибухові (*b, d, g*) correspond to Germanic voiceless stops глухі вибухові (*p, t, k*):

*b* – *p* (ukr. *б<sup>л</sup>о<sup>л</sup>ото* – eng. *pool* калюжа)

*d* – *t* (ukr. *д<sup>в</sup>а* – gothic *twai*)

*g* – *k* (latin *ego* я – old eng. *ic* /ik/)

3. Indo-European voiced aspirated stops дзвінкі вибухові придихові (*bh, dh, gh*) correspond to Germanic voiced stops without aspiration (*b, d, g*):

*bh* – *b* (sanskrit *bhratar* брат – gothic *brōþar*)

*dh* – *d* (sanskrit *madhu* мед – old eng. *medu*)

*gh*\* – *g* (latin *hostis* ворог – gothic *gasts* гість – ukr. *Гість*)

\*For *gh* we do not find the corresponding words in Sanscrit. Voiced aspirated stop *gh* is only reconstructed on the basis of the correspondence between Latin *h* (*hostis*) and Germanic *g* (gothic *gasts*). As to the connection between the meanings *enemy* and *guest*, it is established on the ground of the original meaning *foreigner*, which developed in two directions:

1. hostile foreigner – enemy

2. friendly foreigner – guest.

### Grimm's law which is mentioned above is added by Verner's law:

If an Indo-European voiceless stop вибухова was preceded by an unstressed vowel, the voiceless fricative глухі щілинні which developed from it in accordance with Grimm's law became voiced дзвінкими and later this voiced fricative became a voiced stop дзвінким вибуховим:

*t* – *þ* – *ð* – *d* (voiceless stop – voiceless fricative – voiced fricative – voiced stop)

Germanic languages also have some peculiarities in the system of vowel sounds, which distinguish them from other Indo-European languages. In Indo-European languages there exist parallel pairs of short and long sounds, whereas in Germanic languages they have only short *a* and long *o*, e.g.: latin *noctem* – gothic *nahts* (short *o* – *a*, *ночь*); latin *frater* – old eng. *brōþor* (long *ā* – *ō*).

### Germanic Fracture of Vowels

#### переломлення

In Germanic languages the quality of a stressed vowel is in some cases dependent on a following sound. This phenomenon is called “fracture”.

Fracture concerns two pairs of vowels: *e* – *i* and *u* – *o*. An Indo-European *e* in the root syllable кореневий склад finds its counterpart відповідника in Germanic *i*, if it is followed by *i* or the cluster of сполучення *nasal + consonant*. Otherwise the Germanic languages have *e*, e.g.:

latin *medius* – old eng. *mīddle* середній

latin *ventus* – old eng. *wīnd* вітер

In Gothic there's another regularity: every *e* becomes *i*, and only before *r* and *h* we have *e*, e.g.:

latin *sedere* – gothic *sītan* сидіти

latin *ferre* – gothic *bairan* нести, where *ai* denotes a short vowel *e*.

### Vowel Alteration or Ablaut

#### Чергування голосних

The main type of gradation чергування in European languages is represented by the alteration *e – o – zero*. These variants are due to stress conditions: full stress brings *o*, weakened stress – *e*, and unstressed position – *zero*.

In Germanic languages (due to vowel sounds specific system) ablaut is represented by the alteration *i – a – zero*. Note: Indo-European *e* in Germanic languages corresponds to *i* and a short vowel *o* corresponds to a short *a*. As an example let's take the alteration of vowels in Gothic strong verbs of the 2<sup>nd</sup> class (there are 7 classes of strong verbs):

| Infinitive      | Past Tense Singular | Past Tense Plural | Past Participle |
|-----------------|---------------------|-------------------|-----------------|
| kīusan вибирати | kaus                | kusum             | kusans          |

### Periods in the history of English

The history of English is divided into three periods:

Old English period: V – XI centuries AD: from Germanic tribes invasion of the British Isles to the Norman conquest (1066).

Middle English period: XII – XV centuries up to the year when the feudal Wars of the Roses came to an end (1455-1485) and when Book printing in England was introduced (1477).

Modern English period: XV century up to our own times. In this period the Early Modern English period is distinguished (XVI – XVII centuries up to Restoration period (1660)).

The English scholar Henry Sweet characterizes these three periods in the history of English on the basis of phonetical and morphological features:

Old English period – the period of full endings (any vowel may be found in an unstressed ending), e.g.: *sūnu* син, *writan* писати.

Middle English period – the period of levelled endings послаблення закінчень (vowels of unstressed endings have been levelled, only *e*), e.g.: *sóne*, *writen*.

Modern English period – the period of lost endings втрачених закінчень, e.g.: *singen* became in Modern English *sing*, *songe* became in Modern English *son*, *written* – *write*.

### Old English

#### Anglo Saxon England

#### Before the Germanic invasions

Prior to the Germanic invasions Britain was inhabited by various Celtic tribes who were united by common speech, customs, and religion. Each tribe was headed by a king and was divided by class into Druids (priests), warrior nobles, and commoners. The lack of political unity made them vulnerable to their enemies. During the first century, Britain was conquered and subjugated by Rome.

### Migration of the Germanic speaking people

When Britain gained “independence” from Rome in the year 410 AD, the Roman legions withdrew leaving the country vulnerable to invaders. Soon after the withdrawal of Roman troops, inhabitants from the north began attacking the Britons. In response to these attacks, individual towns sought help from the Foedarati, who were Roman mercenaries of German origin, for the defense of the northern parts of England. As the legend has been told, a man named Hengest arrived on the shores of Britain with “3 keels” of warriors in 450 AD. This event is known in Latin as the “adventus Saxonum”, or the coming of the Saxons. At this time, the Foedarati

stopped defending Britain and began conquering the territories on the southern and eastern shores of the country. These invaders drove the Britons to the north and west. The Saxons called the native Britons, “wealas”, which meant foreigner or slave, and from this term came the modern word Welsh. Eight to ten years later many British aristocrats (Celts) and city dwellers began migrating to Brittany, an event known as the second migration.

Although there were many different Germanic tribes migrating to England, several stood out from among the others, such as the Angles, Saxons, Jutes, Frisians, and Franks. The Angles migrated from Denmark and the Saxons from northern Germany. The Jutes came from the Jutland peninsula. The Frisians and Franks migrated mainly from the low countries and north-western Germany.

During the sixth and seventh centuries these Germanic invaders started to carve out kingdoms, fighting both the native Britons and each other for land. First called Saxons, the German invaders were later referred to as Angles. As time passed, the differences between the Germanic tribal cultures gradually unified until eventually they ceased referring to themselves by their individual origins and became either Anglo-Saxon or English.

As Old English began to evolve, four major dialects emerged which were Kentish, spoken by the Jutes in the southeast of England, West Saxon, the Saxon dialect (spoken in the South and West), Northumbrian (spoken in the North) and Mercian (spoken in the Midlands), subdivisions of the dialect spoken by the Angles. By the 9th century, partly through the influence of King Alfred, the West Saxon dialect became prevalent in literature.

Soon after the Germanic invasions, the inhabitants gave their settlements new names. The most common Saxon place names are those ending in *-ton* (fenced area), *-wick* (dwelling), *-ham* (home), *-worth* (homestead), *-den* (pasture), *-hurst* (wooded hill), and *-burn* (stream). Some settlement names began with more than one word which either stated personal possession or described a physical description of the area and would later evolve into one word. One example of this evolution would be the word *Chatham* which was originally *Ceatta's Ham* (*Ceatta's home*).

After the conversion of the Anglo-Saxons to Christianity (by the year 550 AD), problems arose with the Celtic Christians (or the Britons). The Celtic church had ceased communication with Roman church for almost two centuries and did not practice the new theological ideas brought to the Anglo-Saxons by Augustine (a representative of the Roman church). In particular, they used an older method of calculating the date on which Easter was to be held. Representatives from the two churches met with Oswiu, the king of Northumbria, who was then asked to choose between the two missions. Oswiu chose Rome. Although the Celtic church found favor with some of the later kings, the Roman church was the more dominant of the two. The largest number of Latin words was introduced as a result of the spread of Christianity, such as *altar*, *mass*, *priest*, *psalm*, *temple*, *kitchen*, *palm*, and *pear*.

The 8th century and the beginning of the Viking raids. The first major raid by Vikings occurred in the year 793 at the Northumbrian monastery at Lindisfarne. The Vikings would continue major raids along most of the southern and eastern coasts of England for a decade. About 40 Scandinavian (Old Norse) words were introduced into Old English during this period. Words acquired during this period pertained to the sea and the Scandinavian administrative system. Some examples of these borrowings are *law*, *take*, *cut*, *anger*, *wrong*, *freckle*, *both*, *ill*, *ugly*, as well as, the verb form “*are*”. They also introduced many new names as they founded new settlements with endings such as *-scale*, *-beck*, *-by*, and *-fell*.

English Surnames. Anglo-Saxons distinguished between two people with the same name by adding either the place they came from or the job they did to their first name. Modern surnames such as *Baxter*, *Baker*, *Weaver*, *Fisher*, *Fowler*, *Hunter*, and *Farmer* are Anglo-Saxon in origin. The Vikings had a different way of distinguishing between people of the same name. They added the name of the person's father or mother to the child's name. As an example, Harald, the son of Erik would be known as *Harald Erik's son*, or as we would say it today, Harald Erikson.

The 9th century. During the ninth century, the Danes began a series of major raids on the whole of England. This ended in an agreement which left the Danes in control of half of the country. Alfred the Great eventually fought the Vikings to a standstill at Edington which produced the Treaty of Wedmore in 878 CE. This led to an uneasy peace and the establishment of the Danelaw. The fighting would continue, and in 886 CE, Alfred captured London from the Danes. The name *Engla lande* (“the land of the Angles”) was used at the end of this century.

West Germanic invaders (the Angles, Saxons, and Jutes) pushed the original, Celtic-speaking inhabitants out of what is now England into Scotland, Wales, Cornwall, and Ireland, leaving behind a few Celtic words. These Celtic languages survive today in the Gaelic languages of Scotland and Ireland and in Welsh. Also influencing English at this time were the Vikings. Norse invasions and settlement, beginning around 850, brought many North Germanic words into the language, particularly in the north of England. Some examples are *dream*, which had meant “joy” until the Vikings imparted its current meaning on it from the Scandinavian cognate *draumr*, and *skirt*, which continues to live alongside its native English cognate *shirt*.

About half of the most commonly used words in modern English have Old English roots. Words like *be*, *water*, and *strong*, for example, derive from Old English roots.

Old English, whose best known surviving example is the poem [Beowulf](#), lasted until about 1100. Shortly after the most important event in the development and history of the English language, the Norman Conquest.

In Old English two alphabets were used: the Runic and the Latin. Among runic documents are: Ruswell’s cross (a religious poem engraved on a stone cross in South-East England, village Ruswell); Runic casket made of whalebone, found in France (both texts are probably of the 9<sup>th</sup> century).

After the Anglo-Saxons came into contact with Roman culture the Runic alphabet was replaced by the Latin. Among works of that period (7 – 11 century) are: the Anglo-Saxon Chronicle (starts at 787) written in Wessex dialect; a long text “King Alfred’s Orosius” based on “A History against the Heathens by the Spanish monk Paulus Orosius”, 5<sup>th</sup> century.

The oldest epic poem is “Beowulf” (Wessex dialect). The scene is laid in Scandinavia. Beowulf (nephew of the king Higelac) arrives at the court to fight against a sea monster whom he conquers. 50 years later he fights the dragon, kills it but being poisoned by it – dies himself.

### Phonetic structure

The most important processes in the system of vowels:

1. Fracture (VI century) переломлення – diphthongization of short vowels before certain consonant clusters. (l, r, h + consonants) (перетворення простого голосного переднього ряду в дифтонг):

|        |                                                                       |
|--------|-----------------------------------------------------------------------|
|        | before <b>l</b> + consonant: <u>me</u> lcan > <u>meo</u> lcan доїти   |
| e > eo | before <b>r</b> + consonant: <u>he</u> rte > <u>heo</u> rte серце     |
|        | before <b>h</b> + consonant: <u>fe</u> h > <u>feo</u> h cattle худоба |

|           |                                                                 |
|-----------|-----------------------------------------------------------------|
|           | before <b>l</b> + consonant: <u>æ</u> ld > <u>ea</u> ld старий  |
| æ(a) > ea | before <b>r</b> + consonant: <u>æ</u> rm > <u>ear</u> m рука    |
|           | before <b>h</b> + consonant: <u>æ</u> hta > <u>ea</u> hta вісім |

|        |                                                                         |
|--------|-------------------------------------------------------------------------|
| æ > ēā | before <b>h</b> in the end of a word: <u>hæ</u> h > <u>hēā</u> h худоба |
|--------|-------------------------------------------------------------------------|

2. Mutation or Umlaut – a change of vowel caused by partial assimilation to the following vowels. Mutation brings about a complete change in vowel quality: one phoneme is replaced by another (the 2<sup>nd</sup> half of the VI century and VII century).

In Old English i-mutation affects practically all vowels, it is caused by an *i* (or *j*) of the following syllable:

|       |                                          |
|-------|------------------------------------------|
| æ > e | - <u>sæt</u> ian > <u>set</u> tan сидіти |
|-------|------------------------------------------|

a > e - *namian* > *nemnan* називати  
 ā > æ - *lārian* > *læran* вчити  
 o > e - *ofstian* > *efstan* квапитись hurry  
 ō > ē - *wōpian* > *wēpan* плакати weep  
 u > y<sup>i</sup> - *fullian* > *fyllan* наповнювати fill  
 ū > ȳ - <sup>k</sup>*cubian* > *cypan* повідомляти announce  
 ea > ie - *ealdira* > *ieldra* старіше older  
 ēā > iē - *hēāhrīan* > *hīēran* вище  
 eo > ie - *feohtip* > *fieht* битись fight  
 ēō > iē - <sup>k</sup>*cēōsīp* > *cīēsþ* вибирати choose  
 So as a result of i-mutation there appeared seven monophthongs and two diphthongs.

### Lengthening of Vowels

Подовження голосних

In IX century there was lengthening of vowels before the clusters групи приголосних *nd, ld, mb*: <sup>k</sup>*cild* > *cī:ld*. If after these clusters there was one more consonant the lengthening did not occur: <sup>k</sup>*cildru* діти.

The lengthening of vowels also occurred in those cases when there was loss випадіння of consonants which followed those vowels: *m* or *n* could be lost before fricatives *f, s, θ*;

*n* before *h*:  
*fimf* > *fīf* п'ять  
*uns* > *ūs* нам  
*ponhte* > *pōhte* думати

and in other cases.

### The Old English consonant system

It consisted of labial губні *p, b, m, f, v*; dental передньопіднебінні *t, d, þ, ð, n, s, r, l*; velar задньопіднебінні *c* <sup>[k]</sup>, *ȝ* <sup>[r]</sup>, *h* <sup>[x]</sup>.

During Old English period there was a process of forming affricates:

*ȝ* <sup>[r]</sup> > *dȝ*,

*k* > *ƿ* (палатальна > афrikата).

Old English: *ecȝ* ↓ New English *edge* край  
                   [g]                   [dȝ]

Old English: *cild* ↓ New English *child*  
                   [k]                   [tʃ]

the cluster *sc* became sibilant шиплячий sound *f* – *sh*

Old English *sceort* > New English *short* короткий.

### Assimilation

Before *n, m* – *f* becomes *m*:

*fn* > *mn*

*fm* > *mm*

*stefn* > *stemn* голос

*wīfman* > *wīmmān* жінка

Voiced consonant *d* before voiceless or after voiceless consonant assimilated into *t*:

*bindst* > *bintst* зв'язуєш

### Grammatical structure of the Old English language

In the Old English substantives іменники there were three grammatical categories:

1) gender, 2) number, 3) case.

Every substantive with all its forms belonged to one gender: masculine, feminine or neuter. There were two numbers: singular and plural, and four cases: nominative називний, genitive родовий, dative and accusative знахідний.

Grammatical gender could coincide with a biologic one, for example: *fæder* батько, *mōdor* мати, *sunu* син, *dohtor* дочка.

But in most cases grammatical gender did not reflect a real gender, e.g.: *nama* ім'я, *fōt* нога, *ende* кінець belonged to masculine gender; *burch* фортеця, *tunze* язик – feminine gender;

*scip* корабель, *word* слово – neuter gender. Sometimes the category of gender contradicted even to real gender: *wīf* жінка – neuter gender: *wīfman* жінка – masculine gender. Thus, the category of gender was already unstable in that period and it had a tendency to complete degradation.

Substantives used to be divided into those:

1. with vocalic stems ГОЛОСНІ ОСНОВИ (the strong declension відміна) ending in *ō, a, i, w*.

| Masculine         | Singular                 | Plural    |
|-------------------|--------------------------|-----------|
| <b>Nominative</b> | hlāford<br>пан, господар | hlāfordas |
| <b>Genitive</b>   | hlāfordes                | hlāforda  |
| <b>Dative</b>     | hlāforde                 | hlāfordum |
| <b>Accusative</b> | hlāford                  | hlāfordas |

2. the weak declension comprised n-stems only.

| Masculine         | Singular     | Plural |
|-------------------|--------------|--------|
| <b>Nominative</b> | nama<br>ім'я | naman  |
| <b>Genitive</b>   | naman        | namena |
| <b>Dative</b>     | naman        | namum  |
| <b>Accusative</b> | naman        | naman  |

The substantives with root stems never had the suffix and case endings were added directly to the root.

### Adjectives

Forms of adjective expressed the categories of gender (masculine, feminine, and neuter), number (singular and plural) and case (nominative, dative, accusative, and partly instrumental орудний).

Every adjective could be declined according to the strong and to the weak declension.

#### The Strong Declension.

Most adjectives are declined as a- stems for the masculine and neuter gender and as o- stems for the feminine.

|                     | Masculine      |        | Neuter   |        | Feminine |        |
|---------------------|----------------|--------|----------|--------|----------|--------|
|                     | Singular       | Plural | Singular | Plural | Singular | Plural |
| <b>Nominative</b>   | zōd<br>хороший | zōde   | zōd      | zōd    | zōd      | zōda   |
| <b>Genitive</b>     | zōdes          | zōdra  | zōdes    | zōdra  | zōdre    | zōdra  |
| <b>Dative</b>       | zōdum          | zōdum  | zōdum    | zōdum  | zōdre    | zōdum  |
| <b>Accusative</b>   | zōdne          | zōde   | zōd      | zōd    | zōde     | zōda   |
| <b>Instrumental</b> | zōde           | –      | zōde     | –      | –        | –      |

The Weak Declension of adjectives did not differ from that of nouns with n-stems.

In Old English adjectives had degrees of comparison: positive, comparative and superlative:

glæd – glædra – glados

Along with suffixation there were suppletive forms (root vowels underwent претерпеть mutations) of comparative and superlative.

zōd – betera – betst хороший

yfel – wiersa – wierst поганый

mic<sup>k</sup>el – māra – mæst, mast великий

This group of adjectives is the oldest at the time when the suffixes of comparative and superlative did not exist yet.

## Pronouns

There were several types of pronouns in Old English: personal особові, possessive присвійні, demonstrative вказівні, interrogative питальні, definite означені, indefinite неозначені, negative заперечні, and relative відносні.

Declension of personal pronouns.

|                   | 1 <sup>st</sup> person |         | 2 <sup>nd</sup> person |        |
|-------------------|------------------------|---------|------------------------|--------|
|                   | Singular               | Plural  | Singular               | Plural |
| <b>Nominative</b> | īc я                   | wē ми   | þu                     | zē     |
| <b>Genitive</b>   | mīn мене               | ūre нас | þīn                    | ēower  |
| <b>Dative</b>     | mē мені                | ūs нам  | þē                     | ēow    |
| <b>Accusative</b> | mē мене                | ūs нас  | þē                     | ēow    |

In Old English there were two demonstrative pronouns:

sē той, sēo та, þæt те (more frequent)

þēs той, þēos та, þis те

## The Verb

Old English verb had the following grammatical categories:

1. Number (Singular, Plural);
2. Person (1<sup>st</sup>, 2<sup>nd</sup>, 3<sup>rd</sup>);
3. Mood (Indicative, Imperative, Subjunctive);
4. Tense (Present, Past);
5. Aspect (Perfective, Imperfective);
6. Voice (in the Participle).

The characteristic feature in the system of Old English Verb was the presence of two big groups of verbs:

1. Verbs with vowel gradation чергування голосних – strong verbs;
2. Verbs with suffixation (weak verbs) distinguishing from each other by the way of forming the Past Tense.

Verbs with gradation did the past forms and the Past Participle by way of regular root vowel changes (gradation).

Verbs with suffixation did the past forms and the Past Participle by adding to the verb stem of a dental suffix *d*.

Verb changes in Persons and Numbers could be clearly seen in Singular forms both the Present and the Past Tenses, in the Plural all three Persons had one and the same form.

### Strong Verbs

| faran їхати, плисти                                       |          |        |          |        |
|-----------------------------------------------------------|----------|--------|----------|--------|
| Indicative Mood дійсний спосіб / изъявительное наклонение |          |        |          |        |
|                                                           | Present  |        | Past     |        |
| Person                                                    | Singular | Plural | Singular | Plural |
| 1                                                         | fare     | farað  | fōr      | fōron  |
| 2                                                         | far(e)st |        | fōre     |        |
| 3                                                         | far(e)ð  |        | fōr      |        |

| faran їхати, плисти                                         |                         |        |
|-------------------------------------------------------------|-------------------------|--------|
| Subjunctive Mood умовний спосіб / сослагательное наклонение |                         |        |
|                                                             | Present and Past Tenses |        |
| For all persons                                             | Singular                | Plural |

|  |      |               |
|--|------|---------------|
|  | fare | fare <u>n</u> |
|--|------|---------------|

| faran іхати, плисти                                         |          |                |
|-------------------------------------------------------------|----------|----------------|
| Imperative Mood наказовий спосіб / повелительное наклонение |          |                |
| Present and Past Tenses                                     |          |                |
| Person                                                      | Singular | Plural         |
| 2 <sup>nd</sup>                                             | fare     | far <u>a</u> ð |

#### Weak Verbs

| sec3 <sup>g</sup> сказати, говорити                       |               |                      |                 |                |
|-----------------------------------------------------------|---------------|----------------------|-----------------|----------------|
| Indicative Mood дійсний спосіб / изъявительное наклонение |               |                      |                 |                |
|                                                           | Present       |                      | Past            |                |
| Person                                                    | Singular      | Plural               | Singular        | Plural         |
| 1                                                         | sec <u>3e</u> | sec3 <sup>g</sup> að | sæ <u>3de</u>   | sæ3 <u>don</u> |
| 2                                                         | sæ3 <u>st</u> |                      | sæ3 <u>dest</u> |                |
| 3                                                         | sæ3 <u>ð</u>  |                      | sæ3 <u>de</u>   |                |

| sec3 <sup>g</sup> сказати, говорити                         |               |                |               |                |
|-------------------------------------------------------------|---------------|----------------|---------------|----------------|
| Subjunctive Mood умовний спосіб / сослагательное наклонение |               |                |               |                |
|                                                             | Present       |                | Past          |                |
|                                                             | Singular      | Plural         | Singular      | Plural         |
| For all persons                                             | sec <u>3e</u> | sec3 <u>en</u> | se <u>3de</u> | se3 <u>den</u> |

| sec3 <sup>g</sup> сказати, говорити                         |              |                |
|-------------------------------------------------------------|--------------|----------------|
| Imperative Mood наказовий спосіб / повелительное наклонение |              |                |
| Present and Past Tenses                                     |              |                |
| Person                                                      | Singular     | Plural         |
| 2 <sup>nd</sup>                                             | sæ <u>3e</u> | sec3a <u>ð</u> |

The use of the Indicative and Imperative Mood in Old English was not different from their use in Modern English. The Subjunctive Mood which did not have in ancient period analytical forms was predominantly used in subordinate clauses and especially in the Reported Speech.

Two tense forms in Old English were expressed by synthetic means – the Present and the Past.

The meaning of the Future Tense was rendered by the present forms together with the adverbial modifiers; in some cases the meaning of the future was determined by the context.

But already in that period was gradually coming into existence a new, – analytical way of the future action expression with the help of the combination of verbs *sculan* бути зобов'язаним and *willan* хотіти with the infinitive. It happened when the modal meaning of those verbs was weakening and the whole combination acquired the meaning of the Future.

Aspect вид in Old English was expressed lexically with the help of prefixes: *ʒ<sup>e</sup>e*, *ā*, *be*, *fōr* and others; by adding these prefixes to a verb, the action acquired the meaning of completeness доконаності. But the category of aspect was not coherent зв'язною and consistent послідовною. It did not embrace all of the verbs, which lead to its disintegration розпад in that period and forming new means of completeness expression.

As for the category of voice, it could be traced only within the system of the Participle, where one could observe active present participle forms and passive past Participle: e.g. *wrītende* – *zewriten* (той, хто пише) – (той, що написаний).

**Strong verbs** (i.e. verbs with root vowel gradation чергуванням кореневих голосних) historically were older than verbs with suffixation. Verbs with gradation were subdivided into 7 classes depending on the character of root vowel gradation.

The first 5 classes had the oldest type of gradation: *i* – *ā* – *zero* нуль; the 6<sup>th</sup> class: *a* – *ō* – *zero* нуль; the 7<sup>th</sup> class in the Past Tense form had the reduplication повторення of the stem.

The example of *i* – *ā* – *zero* gradation in the first class verbs (here it is obvious and clear without any complications caused by other phonetic processes):

| Infinitive    | Past (Singular) | Past (Plural) | Past Participle |
|---------------|-----------------|---------------|-----------------|
| wrītan писати | wrāt            | writon        | writen          |

**Weak verbs** (i.e. verbs with suffixation) proved to be productive and dynamic not only in Old English but also in Middle English. They belong to later times as opposed to strong verbs. They all are either derived похідні, transformed from strong verbs or borrowed. Weak verbs were subdivided into 3 classes in accordance with the character of the verb stem (determined by a stem-forming suffix). They did not differ in singular and plural stems не розрізнялись за основами однини та множини.

The first class was subdivided into two subclasses – regular and irregular, depending on a vowel quality in a stem-forming suffix.

**Regular verbs** had a syllable suffix *i*.

Suffix *i* dropped випадав in verbs with a long root vowel, but in verbs with a short root vowel suffix *i* could either drop or be preserved in a weak position *i* > *e*.

| Infinitive         | Past Tense | Past participle |                                                                                                          |
|--------------------|------------|-----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| dēman<br>судити    | dēmde      | dēmed           | suffix dropped after a long root vowel                                                                   |
| sizlan<br>плисти   | sizlde     | sizled          | suffix dropped after a short root vowel                                                                  |
| nerian<br>рятувати | nerede     | nered           | suffix is preserved in the Infinitive in <i>i</i> -form and in the Past form <i>e</i> in a weak position |

### Irregular verbs

**Class I verbs** had suffix *i* which produced mutation in the infinitive only. In the past and in the past participle these forms had no mutation. As a result the infinitive forms differed from the past forms:

Old English (before was *i* then *e*) *tellan* – *tealde* – *teald* говорити  
*tēcān* – *tāhte* – *tāht* навчати

**Class II verbs** These verbs originally had the suffix *ōia* in the infinitive and *ō* in the other forms. In Old English the *ō* has been preserved in the past tense and Participle II and has been changed into *a* in some forms of the present tense. The infinitive suffix *ōia* has been reduced to *i*; the infinitive of these verbs ends in *ian*:

| Infinitive    | Past   | Past Participle |
|---------------|--------|-----------------|
| macian (make) | macode | macod           |
| lufian (love) | lufode | lufod           |
| hopian (hope) | hopode | hopod           |

Class II verbs This class was already dying out in the Old English period. Only 3 verbs left to our times:

| Infinitive       | Past  | Past Participle |
|------------------|-------|-----------------|
| habban (to have) | hæfde | hæfd            |
| libban (to live) | lifde | lifd            |
| seczan (to say)  | sæzde | sæzd            |

### Preterite-Present Verbs

Their present tense corresponded to the past forms of strong verbs, while their past is derived according to the past of weak verbs. The semantics of these verbs varies very much. They denoted different conditions and processes that had the meaning of the resultative aspect as well as different shades of modal meanings. Up to the present times 7 verbs has been preserved (earlier there were 12 of them): *āzan* (to have), *cunnan* (to know, can), *durran* (to dare), *sculan* (must), *mazan* (can), *mōtan* (can – have an opportunity), *wītan* (to know).

### Suppletive verbs *bēōn*, *wesan* (be) and *gān* (to go)

(форми одного й того ж слова утворені від різних коренів чи слів)

The verb *to be* had two parallel infinitive forms *bēōn* and *wesan*.

### Syntax in Old English

There were the same sentence parts as in Modern English: main parts – the subject, the predicate; secondary parts – the object, the attribute, the adverbial modifier.

One of the peculiarities of syntax was relatively free word order due to a well-developed system of inflections in all main parts of speech. However, already in Old English of that period there existed certain types of word order: direct, reverse зворотний and synthetic (when secondary parts were placed between the main ones).

### Old English Vocabulary

It is mainly homogeneous. The bulk основна маса of it are Common загальні Indo-European words, Common Germanic words and an insignificant number of specifically English words.

Common Indo-European words expressed the most important notions and phenomena of the objective reality. For example:

a) substantives: *fæder* батько, *mōdor* мати, *dohtor* дочка, *sweostor* сестра, *sun* син; the parts of human body: *heorte* серце, *nosu* ніс, *tōð* зуб, *fōt* нога etc.

b) adjectives: *neowe* новий, *gēad* червоний, *mus<sup>k</sup>el* великий, *zeon* молодий.

c) numerals: from 1 to 100.

d) pronouns: *ic* я, *þū* ти, *wē* ми, *sē* той, *hwā* хто.

A large group of verbs denoting the necessary actions and conditions:

*bēōn* бути, *standan* стояти, *sittan* сидіти, *etan* їсти, *liczan* лежати.

Common Germanic words, characteristic of only Germanic languages. For example:

a) substantives: *hēāfod* голова, *hand* рука, *fīnzer* палець;

*fox* лисиця, *c<sup>k</sup>ealf* теля;

*zēār* рік, *wīcu* тиждень, *tīma* час, *dæz* день;

*sumor* літо, *winter* зима, *hūs* будинок, *gum* кімната.

b) adjectives: denoting colours: *zrēne* зелений, *bleo* блакитний; *lytel* маленький, *hēāh* високий.

c) verbs of perception: *hīēran* чути, *sēōn* бачити, *sprecan* говорити, *andswarian* відповідати.

Specifically English words (not found in other languages): *wimman* жінка (*wīf* жінка + *man* людина), *hlāford* господар (*hlāf* хліб + *weard* охоронець).

### Ways of developing the vocabulary

Nouns: to denote people by their profession suffix *ere* (masculine) or *ester* (feminine).

fisc<sup>k</sup>ere рибалка (from fisc риба)

bac<sup>k</sup>ere пекар; bæcestre жінка пекар

To form abstract nouns the full meaning words were used as suffixes:

dōm рок, влада; scipe форма, стан; hād звання, спосіб.

The examples of words with these suffixes:

wisdom мудрість, frēondscipe дружба, cildhād дитинство.

To form compound nouns word *man* was also used as a suffix:

sāman моряк (from sā море)

aldorman старшина (from ealdor старший).

Very widespread were suffixes *ing*, *ung*, *nis*, *nes*:

zrēting привітання (from zrētan вітати)

leornunz вчення (from leornian вчити)

īdelnis ледарство (from īdel ледачий)

swētnes солодкість (from swēte солодкий)

To form adjectives Old English had Common Germanic suffix *iz*:

hālīz святий (from hāl здоровий), mihtīz могутній (from miht могутність).

Suffix *lic*, formed from word *lic* тіло, образ and was used for forming qualitative adjectives:

ǣrlīc ранішній (from ǣr раніше), frēondlic дружній (from frēond друг).

The most frequently used suffix in verbs was *i*, which caused *i – a – zero* mutation (передньоязична перегласовка – випадіння *i*):

fyllan наповнювати (from full повний +ian)

læran вчити (from lār вчення + ian).

Developing new words through prefixation

Prefix *mis* attached to nouns and verbs gave the meaning of a bad or wrong action, behavior:

misdæd дурний вчинок (from dæd дія)

misdōn погано робити щось (from dōn робити)

misfaran заблукати в дорозі (from faran їхати)ю

Prefix *un* attached negative meaning to nouns and adjectives:

unfrið війна (from frið мир)

unfæzer негарний (from fæzer гарний).

Composition словоскладання is widely used in Old English. There are compound substantives, adjectives and in lesser number, verbs.

Compound substantives were formed by joining:

1) substantive + substantive: hwæl кит + hunta мисливець > hwælhunta китолов

hūs будинок + bonda мешканець > hūsbonda господар будинку

2) adjective + substantive: hālīz святий + dæg день > hālīzdæg свято

Compound adjectives:

īs лід + ceald холодний > īsceald холодний, як лід

stīp сильний + mōd характер > stīpmōd хоробрий

### Loan Words (Borrowings)

Old English had only words from two sources – from Latin and Celtic languages.

Latin loan words could be classified into two layers:

1) the oldest layer: words taken over either directly from the Romans before the Anglo-Saxons settled in Britain or from Celtic inhabitants of Britain;

wīn вино (from Latin vīnum) > New English wine

pund фунт (Latin pondō) > New English pound

mint м'ята (Latin menta м'ята) > New English mint

mynet монета (Latin moneta) > New English mint монетний двір, м'ята  
 pere груша (Latin pirum) > New English pear  
 plante рослина (Latin planta) > New English plant  
 cysene кухня (Latin coquina) > New English kitchen  
 disc блюдо, тарілка (Latin discus) > New English dish  
 stræt вулиця (Latin strata) > New English paved road  
 weall стіна (Latin vallum) > New English wall

The Latin substantive *costra* (camp) made part of a number of names of cities which were camps in the Roman epoch: *Manchester* in saxos dialect: ceaster > New English chester = Winchester.

2) the second layer: words concerning religion and the church, taken over after the introduction of Christianity (7<sup>th</sup> century).

biscop єпископ (from Latin episcopus) > New English bishop  
 pēōst священник (from Latin presbyter) > New English priest  
 munuc монах (from Latin monachus) > New English monk  
 mægister вчитель (from Latin magister) > New English master

Celtic loan words:

dūn (Middle English down) сірувато-коричневий колір dun  
 cradle колиска

### **The Norman Conquest and Middle English (1100-1500)**

William the Conqueror, the Duke of Normandy, invaded and conquered England and the Anglo-Saxons in 1066 AD. The new overlords spoke a dialect of Old French known as Anglo-Norman. The Normans were also of Germanic stock ("*Norman*" comes from "*Norseman*") and Anglo-Norman was a French dialect that had considerable Germanic influences in addition to the basic Latin roots.

Prior to the Norman Conquest, Latin had been only a minor influence on the English language, mainly through vestiges of the Roman occupation and from the conversion of Britain to Christianity in the seventh century (ecclesiastical terms such as *priest*, *vicar*, and *mass* came into the language this way), but now there was a wholesale infusion of Romance (Anglo-Norman) words.

The influence of the Normans can be illustrated by looking at two words, *beef* and *cow*. *Beef*, commonly eaten by the aristocracy, derives from the Anglo-Norman, while the Anglo-Saxon commoners, who tended the cattle, retained the Germanic *cow*. Many legal terms, such as *indict*, *jury*, and *verdict* have Anglo-Norman roots because the Normans ran the courts. This split, where words commonly used by the aristocracy have Romantic roots and words frequently used by the Anglo-Saxon commoners have Germanic roots, can be seen in many instances.

Sometimes French words replaced Old English words; *crime* replaced *firen* and *uncle* replaced *eam*. Other times, French and Old English components combined to form a new word, as the French *gentle* and the Germanic *man* formed *gentleman*. Other times, two different words with roughly the same meaning survive into modern English. Thus we have the Germanic *doom* and the French *judgment*, or *wish* and *desire*.

It is useful to compare various versions of a familiar text to see the differences between Old, Middle, and Modern English. Take for instance this Old English (c. 1000) sample from the *Bible*:

Fæder ure þu þe eart on heofonum  
 si þin nama gehalgod tobecume þin ric<sup>k</sup>e gewurpe þin willa on eorðan swa swa on  
 heofonum  
 urne gedæghwamlican hlaf syle us to dæg  
 and forgyf us ure gyltas swa swa we forgyfað urum gyltendum  
 and ne gelæd þu us on costnunge ac alys us of yfele soþlice.

Rendered in Middle English (Wyclif, 1384), the same text starts to become recognizable to the modern eye:

Oure fadir þat art in heuenes halwid be þi name;  
þi reume or kyngdom come to be. Be þi wille don in herþe as it is doun in heuene.  
yeue to us today oure eche dayes bred.

And foryeue to us oure dettis þat is oure synnys as we foryeuen to oure dettouris þat is to men þat han synned in us.

And lede us not into temptacion but delyuere us from euyl.

Finally, in Early Modern English (King James Version, 1611) the same text is completely intelligible:

Our father which art in heauen, hallowed be thy name.  
Thy kingdom come. Thy will be done in earth as it is in heauen.  
Giue us this day our daily bread.

And forgiue us our debts as we forgiue our debtors.

And lead us not into temptation, but deliuer us from euill. Amen.

In 1204 AD, King John lost the province of Normandy to the King of France. This began a process where the Norman nobles of England became increasingly estranged from their French cousins. England became the chief concern of the nobility, rather than their estates in France, and consequently the nobility adopted a modified English as their native tongue. About 150 years later, the Black Death (1349-50) killed about one third of the English population. And as a result of this the laboring and merchant classes grew in economic and social importance, and along with them English increased in importance compared to Anglo-Norman.

This mixture of the two languages came to be known as Middle English. The most famous example of Middle English is Chaucer's Canterbury Tales.

By 1362, the linguistic division between the nobility and the commoners was largely over. In that year, the Statute of Pleading was adopted, which made English the language of the courts and it began to be used in Parliament.

The Middle English period came to a close around 1500 AD with the rise of Modern English.

### **Middle English**

The system of vowels underwent essential changes. The most important among them is reduction i.e. the shortening of vowels in the unstressed syllables. The reduction of unstressed vowels led to significant changes in the entire grammatical system of English, developing homonymy in the system of declension відміна and conjugation дієвідміна resulting in dropping final neutral vowels. Thus the English language gradually transformed from synthetical into analytical one.

The forming of neutral vowels in unstressed syllables caused the change of rhythm and lengthening of preceding stressed short vowels. As a result in the open stressed syllable the following vowels were lengthened (they are called quantative changes i.e. length / shortness):

|a| > |ā| *nama* > *nāme* ім'я

|e| > |ē| *sprecan* > *spēken* говорити

|o| > |ō| *hopa* > *hōpe* надія

The process of lengthening short vowels went parallel with the process of shortening long vowels before two consonants:

Old English *wīsdōm* > Middle English *wisdom* мудрість, but

Old English *wīs* > Middle English *wiſ* мудрий (довгота зберігається перед одним приголосним).

Long vowels remained long before the lengthening of consonant groups *ld*, *nd*, *mb*, *st*:

Old English *ēasten* > Middle English *ēsten*

### Changes in the quality of the vowel system (qualitative changes)

1. |ā| > |ō|. Long |ā| developed into long open labialized |ō|  
Old English *stān* > Middle English *stoon* |ō| камінь
2. |æ̃| > |ē|. Long |æ̃| is narrowed into open |ē|  
Old English *sæ* > Middle English *sea* |ē| море
3. |æ| > |a|. Short |æ| developed into short |a|  
Old English *Ʒlæd* > Middle English *glad*, Old English *æppel* > Middle English *appel*,  
Old English *wæs* > Middle English *was*  
But there were dialects in West Midland and Kent where æ changed into e: *gled*, *eppal*,  
*wes*.

### Monophthongization of Old English Diphthongs

Old English diphthongs became monophthongs

|ea > a|: Old English *eald* > Middle English *ald* старий

|ēā > ē|: Old English *ēast* > Middle English *ēst* схід

|eo > e| Old English *heorte* > Middle English *herte* серце

|ēō > ē| Old English *cēōsan* > Middle English *chēsen* вибирати

### Consonants

Old English palatalized |k| became |tʃ| at the beginning of a word before vowels; in the middle of a word before *i* and at the end of a word before *i*:

Old English *cild* > Middle English *child*, Old English *cirice* > Middle English *chirche*,  
Old English *ic* > Middle English *ich* / я

Along with it there were words with |k|:

Old English *cēcan* > Middle English *seken* шукати

Old English |sk| became |ʃ|:

Old English *scip* > Middle English *ship* корабель

Old English *sceal* > Middle English *shal* повинен

Old English |g| became |dʒ|

Old English *brycz* > Middle English *bridge* міст

*h* dropped відпало in words beginning with *hl*, *hn*, *hr*.

Old English *hlāford* > Middle English *lord* господар; Old English *hnutu* > Middle English *nute* ропіх; Old English *hrinz* > Middle English *ring* каблучка

### Changes in Orthography in Middle English

Before XII century there existed Old English orthographical tradition. Phonemic changes, the influence of French orthography, the introduction of book printing (1477) led to the replacement of old “insular” острівний Latin alphabet borrowed from Irish people for “a continental variant”: *ȝ* > *g*, *c* > *k* (partially), new letters *q*, *v*.

Vowels:

| Old English | Middle English |                                                                                  |
|-------------|----------------|----------------------------------------------------------------------------------|
| ǣ           | e              |                                                                                  |
| y           | i              |                                                                                  |
| u           | o              | before <i>n</i> , <i>m</i> , <i>v</i> , <i>w</i> <i>cuman</i> > <i>comen</i> іти |
| ū           | on, ow         | <i>tūn</i> > <i>town</i> , <i>sūþ</i> > <i>south</i>                             |
| ō           | oo             | <i>fōt</i> > <i>foot</i>                                                         |

Consonants:

Old English *cild* > Middle English *child*

Old English *ecz* > Middle English *edge*

Old English *sceal* > Middle English *shal*

Digraphs:

þ, ð > *thenken* > *thenken*

h > gh *dohtor* > *doghter*  
 c > k *caru* > *care*, *cnāwan* > *knowen*  
 cw > qu *cwen* > *queen*

### Grammatical structure of Middle English

The process of reduction of voiceless vowels led to significant changes in the system of case відмінкових endings (XII – XIII centuries). To some extent there could be traced the influence of the Scandinavian Language on English. Since these languages were related their roots often coincided but endings were different and naturally to facilitate mutual understanding the endings used to be dropped. All this led to the weakening of endings and split розпад of declension відміна system. As a result only two cases were left in Middle English: Common and Possessive (Genitive родовий) with suffix *es*. In the XIII century a new way of possession expression comes into existence – possessive pronouns: *his*, *her*, and *their*: e.g. *Arthur his men* > *Arthur's men*. Possessive pronoun *his* lost its initial [h] and coincided with the ending of the genitive case *es*, which in an unstressed position was pronounced [is]. This coincidence resulted in their confusion. Henceforth (in the future) this ending is reduced to [s, z]. It is written 's in XVII century.

The split of the system of case endings leads to a more intensive use of prepositional combinations that come to regular use functioning as case endings expression. Prepositions obtain certain grammatical meanings: preposition *to* – indicator of indirect object; *of* – possession, *with* – tool.

### Adjectives

Adjectives in Middle English period, with the exception of degrees of comparison, became an undeclinable part of speech.

### Degrees of comparison of adjectives

Suffixation:

old – elder – eldest

long – lenger – lengest

Suppletive forms:

good – better – best

litel – lesse – lest

Apart from suffixation at the end of the Middle English period there appeared analytical means of forming degrees of comparison: *more* – *most*.

### Pronouns

| Person          | Case       | Singular            | Plural     |                                                                                                                                 |
|-----------------|------------|---------------------|------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 <sup>st</sup> | nominative | ich <sup>th</sup> я | we ми      | <i>i</i> in a stressed position becomes long and according to the Great vowel shift changes into diphthong <i>i</i> > <i>ai</i> |
|                 | objective  | me мене             | us нас     |                                                                                                                                 |
| 2 <sup>nd</sup> | nominative | thou [θū]<br>ти     | ye ви      |                                                                                                                                 |
|                 | objective  | thee [θē]<br>тебе   | you<br>вас |                                                                                                                                 |

In the XVIII century form *you* supplanted витіснила all others.

| Person          | Case       | Singular  |          |         | Plural                       |
|-----------------|------------|-----------|----------|---------|------------------------------|
|                 |            | Masculine | Feminine | Neutral | Masculine, Feminine, Neutral |
| 3 <sup>rd</sup> | nominative | he він    | he, she  | hit, it | hi, they                     |
|                 | objective  | him його  | hir, her | hir, it | hem, them                    |

So, 3<sup>rd</sup> person pronouns preserve gender differences. Old English feminine form *hēo* coincided with the masculine form *he*, that is why in the first half of the XII century there appeared a new form *she*.

Neutral gender pronoun lost [h] and at the beginning of the XVII century a form *its* began to function. Old English plural form *hīe* became *hi* and coincided with 3<sup>rd</sup> person singular form. As a result it was replaced by a Scandinavian pronoun *they*. Objective case *hem* was used up to XV century when along with it appeared Scandinavian pronoun *them*.

### Articles

Old English indicative pronouns *sē* той, *sēo* та, *þæt* те had concrete lexical meaning – to indicate a certain thing. In the course of time the lexical meaning of pronouns in attributive function became weakened and pronoun *þæt* began to be used to single out a certain object among a number of objects similar to it, i.e. obtains the function of the article in an unstressed position which led to the reduction of its form – *the*. In the XIV century the definite article changes into an auxiliary word.

Indefinite article developed from an unstressed numeral form *ān* один. It was used in Old English before nouns to denote objects in a general sense. Thus along with the lexical meaning there was the grammatical one. The numeral *ān* having the lexical meaning was stressed and the numeral with the grammatical meaning occurred to be unstressed. It resulted in the difference as for sound and in the split of the word into numeral and article.

The numeral form *ān* as an article used to be weakened before words beginning with a consonant, the final *n* was dropped which led to the forming of two variants: *an* and *a*.

### The Verb

In Middle English there occurred essential changes in the system of the verb (especially the system of strong verbs). These changes were caused by the fundamental transformations in sound composition, grammatical structure and vocabulary system of Middle English. Phonetical processes broke distinct rows of mutation чергувань. Numerous loan verbs entered the 2<sup>nd</sup> class of weak verbs had one and the same root in all stems. Former strong verbs also tended to the levelling вирівнення of stems, preserving the singular or plural number stem in the Past Tense verbs which broke the old system and gradually brought them into weak verbs class. During Middle English period about 90 strong verbs became weak. Gradation чергування голосних became an unproductive way of verb forms formation. The class of weak verbs expanded розширився considerably, but it also underwent certain transformations. The weakening of unstressed vowels resulted in almost complete annihilation of the difference between the 1<sup>st</sup> and 2<sup>nd</sup> class and in the levelling вирівнення of verbs in accordance with the 2<sup>nd</sup> class that became the main in verb system. In the 1<sup>st</sup> class group (irregular verbs) there were about 20 verbs with the suffixes of the Infinitive, Past Tense and Past Participle being different in the quality of a root vowel. This group also included a French verb *catch* – *caught* and a former колишній verb with gradation *fight* – *fought*.

### Verb Conjugation дієвідмінювання

There was no difference between the 2<sup>nd</sup> and 3<sup>rd</sup> persons because the 2<sup>nd</sup> person pronouns came out of use. In the 3<sup>rd</sup> person singular the ending *ep* developed into *es*. Plural form ending *ap* was supplanted заміщене by *en*, which after dropping *n* coincided with the singular form ending.

### The Infinitive in Middle English

Dative case form lost its final *e* and coincided with a simple Infinitive form. Preposition *tō* being used in an unstressed position lost its lexical meaning and became the grammatical indicator of the Infinitive.

### Future Forms Development

The meaning of obligation and wish rendered by the verbs *sculan* and *willan* referred the action to the Future. Gradually temporal часове meaning began to supersede витісняти a modal one. As a result, the verbs *shal* and *wil* were split into auxiliary and modal. Auxiliary verbs lost their lexical meaning and changed into auxiliary words. As modal verbs, *shal* and *wil* preserved their lexical meaning and sound form.

### Temporal Perfect Forms

Already in Old English period there existed the combinations of verbs *habban* for transitive verbs and *bēon* for intransitive with the Past Participle being temporal perfect forms:

*Hē is cumen.* Він прийшов. (intransitive)

*Ich habbe þa bōc ze-writen.* Я написав цю книгу.

In Middle English period these combinations began to develop in different directions.

*Bēon* with the Past Participle became a syntactical construction *to be gone* with the meaning both that of action and condition.

*Habban* had two directions in development – to have something done: *I have my dress done*; *I have my dress made*. But in most cases the word order and meaning changed. Participle II which stood after the object shifted to the verb and lost its agreement узгоджуваність with the object. The verb *haven* lost its lexical meaning, was reduced and became auxiliary. So by the end of the Middle English period the temporal perfect form came into use.

### Continuous (progressive) forms development

In Middle English the Present Participle suffix *ende* is replaced by the verbal noun віддієслівного іменника suffix *inge* resulting in the following continuous tense form: *ben* + *Participle I* with *inge* ending. By the end of Middle English period Continuous form acquired extensive use first in subordinate clauses to express action done in somebody's absence заочною дією and further to express action done in the moment of speech.

### Middle English Vocabulary

Scandinavian and Norman conquests presented a great influence on Middle English vocabulary and resulted in a great number of borrowed words. It gave rise to a lot of synonyms that often superseded native words. Vocabulary was enriched at the cost of internal resources through affixation and composition словоскладання.

Among the most productive suffixes in Middle English was *er*, which could form new words both from native and borrowed stems: *leader*, *worker*, *hunter*, *gardener*. Along with it there were other productive suffixes: verbal віддієслівний suffix *ing*: *meeting*, *fighting*, *fishing*; and suffix *man*: *gentleman*, *craftsman*.

In the system of adjectives suffix *y* was widely used: *angry*, *happy*, *naughty*, *hearty*. Many new adjectives were formed with the help of suffixes *ful*, *less*: *doubtful* – *doubtless*, *fearful* – *fearless*, *useful* – *useless*.

The most spread among verb suffixes was *en*: *happen*, *loosen*, *blacken*. Among verb prefixes one can mention *mis*, *un*, *be*: *mistake*, *misunderstand*, *behave*, *unbind*, *belong*, *betray*.

In Middle English appeared a new way of word-formation. It is an affixless безафіксний way which came into being on the basis of forms homonymy омонімія форм of nouns and verbs, developed due to the reduction of unstressed endings. The presence of such homonymy allowed to form new words from already existed: *dream* (verb from noun), *smile* (noun from verb).

### Word-composition словоскладання

The principal way of word-composition – stem composition. In this way many new words were made: *penknife*, *bonfire*, *grandfather*, *afternoon*, *breakfast*, *anywhere*, *tomorrow*.

Scandinavian loan words (about 650) could already be observed in X century.  
Scandinavian pronoun replaced English one.

|              |                                            |              |                                                                                         |
|--------------|--------------------------------------------|--------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| Scandinavian | þeir вони > they                           | Scandinavian | taka > Old English <i>tacan</i> > Modern English <i>taken</i> > New English <i>take</i> |
|              | þeirra (genitive родовий відмінок) > their |              | kasta > Middle English <i>casten</i> > Modern English <i>cast</i>                       |
|              | þeim (dative) > their                      |              |                                                                                         |

Along with *cast* there is in Modern English a native English *throw* developed from Old English *þrāwan* вертати, крутити.

To early Scandinavian borrowings belong:

Scandinavian *lagu* > Old English *lazu* > Middle English *lawe* > Modern English *law*

Scandinavian *hūsþōndi* (*hūs* “house” + *þōndi* “dweller” мешканець) > Old English *hūsþōnda* “the owner of the house” > Middle English *husbonde* чоловік > Modern English *husband*

Scandinavian *felaga* (*fē* “properly” + *laga* “to pile” складати) > Old English *fælaða* “partner” > Middle English *felawe* “comrade” > Modern English *fellow*

Scandinavian *happ* > Middle English *hap* “success” > Modern English *happy, happiness, happen*

Scandinavian *draumr* сон, мрія > Old English *drēam* “success” > Modern English *dream*  
сон, мрія

Among Scandinavian adjectives there are:

Scandinavian *illr* “bad”, “sick” > Middle English *ill*

Scandinavian *mjukr* “soft” > Middle English *meek* лагідний

Scandinavian *veikr* “weak” слабкий > Middle English *weak*

Many words beginning with *sk* are of Scandinavian origin.

Scandinavian *skil* > Middle English *skill*

Scandinavian *skinn* оброблена шкіра > Middle English *skin*

Scandinavian *sky* “cloud” > Middle English *sky*

The example of an etymological doublet (два слова від одного кореня, але потрапивши у мову різними шляхами та розрізнені за звуковим складом та значенням):

|                            |               |                                        |
|----------------------------|---------------|----------------------------------------|
| Scandinavian <i>skyrte</i> | довга сорочка | > Middle English <i>skirt</i> спідниця |
| Old English <i>sceorte</i> |               | > Middle English <i>shirt</i> сорочка  |

the root is of Germanic origin

### French Borrowings

The invasion of French words into English started in XII century and continued during XIII – XIV centuries. Some of them even in IX – X centuries: *mount, castle, tower, pride*. The Feudalism gave the English such words as *manor* феодальний маєток, *villain* кріпак, *peasant* селянин. As a result of Norman conquest French became the State Language: *government, council* королівська рада, *councilor* член ради, *estate* помешкання, *power* королівська влада, *country, people, parliament* (from French *parlé* говорити); *court* королівський двір, суд because trial was at the court, *judge, execute* страчувати, *crime, prison, traitor*. Some religious related words: *religion, saint, pray, sermon, chapel, conscience*.

Many French military terminology came into English: *army, soldier, sergeant, lieutenant, captain, admiral, officer* (first as “official” чиновник then офіцер), *battle, enemy, assault; war* – is of Germanic origin, came into French and from French into English.

Norman Conquest found its reflection in school vocabulary, art, science: *lesson* читання (Modern English урок), *library* (from Latin *liber* “book”), *pencil; pupil* “an orphan” – a child under guidance (Modern English учень).

Many domestic articles: *table, plate, saucer, napkin, dinner, supper, feast, pleasure*.

Town handicrafts ремесла used French terminology whereas village professions – English words: *miller, smith* коваль, *shepherd*.

Differentiation розмежування comes between the names of animals and dishes made of them: English word – for a live animal, French for a dish: *ox* бик – *beef* яловичина, *calf* телля – *veal* телятина, *sheep* баран – *mutton* баранина, *pig* свиня – *pork* свинина.

Many synonymous pairs appeared in XII – XIII centuries:

*safe and sound* цілий та неушкоджений, where *safe* is French and *sound* is English; *with might and main* усіма силами; *really and truly* дійсно так.

The English Language borrowed from French not only words but affixes, which used to be added both to the English and French stems:

Suffixes: *agreement*, *goddess*, *marriage*, *eatable*, *entrance*.

Prefixes: *renew*, *entrust*, *distrust*.

### Early Modern English (1500-1800)

In the XIV – XV centuries the process of feudalism decay began, and new capitalist relations started to arise. As a result of the War of the Roses (1455-1485 York – Lancaster houses) the major part of important feudals were destroyed, the country took absolute monarchy which rested on the developing class of bourgeois and petty gentry дрібне дворянство. In the XVI century England became one of the most industrially developed countries in Europe. All this contributed to the development of trade both within and outside of the country.

The next wave of innovation in English came with the Renaissance. The revival of classical scholarship brought many classical Latin and Greek words into the Language.

Many students having difficulty understanding [Shakespeare](#) would be surprised to learn that he wrote in modern English. Some 2,000 words and countless idioms are his. Newcomers to Shakespeare are often shocked at the number of cliches contained in his plays, until they realize that he coined them and they became cliches afterwards. “One fell swoop, одним ударом, махом” “vanish into thin air,” and “flesh and blood” are all Shakespeare’s. Words he bequeathed to the language include “critical,” “leapfrog,” “majestic,” “dwindle,” and “pedant.”

Two other major factors influenced the language and served to separate Middle and Modern English. The first was the Great Vowel Shift. This was a change in pronunciation that began around 1400. While modern English speakers can read Chaucer with some difficulty, Chaucer’s pronunciation would have been completely unintelligible to the modern ear. Shakespeare, on the other hand, would be accented, but understandable. Vowel sounds began to be made further to the front of the mouth and the letter “e” at the end of words became silent. Chaucer’s *Lyf* (pronounced “leef”) became the modern *life*. In Middle English *name* was pronounced “nam-a,” *five* was pronounced “feef,” and *down* was pronounced “doon.” In linguistic terms, the shift was rather sudden, the major changes occurring within a century. The shift is still not over, however, vowel sounds are still shortening although the change has become considerably more gradual.

The last major factor in the development of Modern English was the advent of the printing press. William Caxton brought the printing press to England in 1476. Books became cheaper and as a result, literacy became more common. Publishing for the masses became a profitable enterprise, and works in English, as opposed to Latin, became more common. Finally, the printing press brought standardization to English. The dialect of London, where most publishing houses were located, became the standard. Spelling and grammar became fixed, and the first English dictionary was published in 1604.

### Phonetic System of Early Modern English

During the XIV – XV centuries vowel [ə]<sup>e</sup> in unstressed endings was dropped. It happened even if it was before a consonant: *tábles* [blz], *líkes* [ks], *líked* [kt], *stópped* [pt]. If the root vowel was long, *e* was left in writing. That’s why a silent *e* appeared. In some cases “a silent” *e* was added in the end of such words:

Old English *hūs* > Middle English *hous* > Modern English *house*.

In multisyllable words middle syllable vowel dropped:

Middle English *chapīter* > Modern English *chapter*;  
Middle English *courtesy* > Modern English *curtsy* ['kɜ:tsɪ] реверанс but along with *curtsy* there exists in Modern English *courtesy* ['kɜ:təsi] чемність, ввічливість.

### **Great Vowel Shift** великий зсув голосних

Began in XV century lasted more than 100 years, ended in XVII century. As a result all long vowels narrowed, and the most narrowed – were diphthogized:

ī > ai [tīme > taim]

ū > au hous(e) [hūs] > [haus] house

ō > ou hoom [hōm] > [houm] home

ā > ei name [nāmə] > [neim] name

ē > ī [hē] > [hi:] he, see [sē] > [si:] sea

ō > ū tooth [tōθ] > [tu:θ]

In XVI – XVIII centuries there were two long vowels shortenings:

1. |ē > e| before d, θ: breed [bred] > bread [bred]

|ū > u| before d, ð: mother [mūðər] > [muðə] in XVII became [mʌðə].

2. |ū > u| before |k| and sometimes before dental: book [būk > buk], foot [fūt > fut].

During XVI century English phonemic system was replenished by new long vowels [a:], [ɜ:], [ɔ:].

[a:] appeared before [r] and voiceless fricatives:

Old English *earm* > Middle English *arm* > Modern English [a:m].

[ɜ:] developed from different short vowels clusters сполучення before [r]:

Old English *leornian* > Middle English *lernen* > Modern English *learn* [lɜ:n].

[ɔ:] was formed from 6 different combinations:

Old English *sceort* > Middle English *short* [ʃort] > Modern English [ʃɔ:t].

### **Transformation of a short vowel [a] into [æ] in XVI century**

Old English þæt > Middle English Øat > Modern English [ðæt] – it is the so called “shuttle change” човникова зміна because the development of the sound is “to and fro” туди й назад.

### **A new short vowel [ʌ] formation**

At the end of the XVI century short [u] became [ʌ]:

Old English *cuman* > Middle English *comen* ['kumən] > Modern English *come* [kʌm].

### **Formation of diphthongs with neutral vowels**

During XVI – XVII centuries in English there appeared new diphthongs with a neutral vowel as a second element (of a diphthong). They were formed from long vowels and the following vowel (as a result of *r* vocalization)

ē + r > ɛə Middle English [bērən<sup>bearan</sup>] > Modern English *bear* [b ɛə] нести

ē + r > iə Middle English *here* [hērə] > Modern English [hiə]

ū + r > uə Middle English *poor* [pūr] > Modern English [puə]

### **Changes in the vowel system**

The dropping of [h] before [t] and its transformation into [f] in the end of a word (XIII – XV centuries):

Middle English *night* [niht] > [nīt] Modern English [nait].

Consonant [h] changed into [f] if the vowel [u] was before it:

Middle English *enough* [i'nuh] > [i'nuf] Modern English [i'nʌf].

During XVI century in unstressed syllables voiceless consonants became voiced:

[f > v] Middle English *of* [of] > Modern English [əv];

[s > z] Middle English *is* [is] > Modern English [iz];

[θ > ð] this happened among articles, pronouns, adverbs and conjunctions:

Middle English *the* [ðə] > Modern English [ðə, ði],  
 Middle English *that* [θat] > Modern English [ðæt],  
 Middle English *thann* [θan] > Modern English *then* [ðen],  
 Middle English *with* [wiθ] > Modern English [wið];  
 [tʃ > dʒ] Middle English *Greenwich* ['grēnwitʃ] > Modern English [gri'nidʒ].

### Vocalization of [r]

The articulation of [r] changed because a vowel appeared in its place, which correlating with the previous short vowel makes it longer:

Middle English *cār* [kar] > Modern English [ka:],  
 Middle English *lord* [lord] > Modern English [lɔ:d],

### The forming of new sibilants шиплячі

The sound [j<sup>h</sup>] following [t, d, s, z] results in the change of their articulation and then disappears. Instead there appeared the sounds [ʃ, ʒ, tʃ, dʒ]:

[sj > ʃ] Middle English *description* [des'kripsjən] > Modern English [dis'kripʃn],  
 Middle English *sugar* ['sju:gar] > Modern English [ʃugə];  
 [zj > ʒ] Middle English *pleasure* ['plezjər] > Modern English ['pleʒə],  
 Middle English *decision* [də'sizjən] > Modern English [di'siʒn];  
 [tj > tʃ] Middle English *nature* ['neitjər] > Modern English ['neɪtʃə],  
 Middle English *picture* ['piktjər] > Modern English ['pɪktʃə];  
 [dj > dʒ] Middle English *soldier* ['szudjər] > Modern English ['sʊldʒə].

### Simplification спрощення of consonant clusters at the beginning, in the middle and at the end of words

In the second half of the XVII century (the initial clusters of [kn], [gn], [wr > r]):

[kn > n] Middle English *knee* [knē] > Modern English [ni:],  
 Middle English *knownen* ['knzuən] > Modern English *know* [nəu];  
 [gn > n] Middle English *gnawen* ['gnauən] > Modern English *gnaw* [nɔ:] гризти,  
 Middle English *gnat* [gnat] > Modern English [næt] комах;  
 [wr > r] Middle English *writen* [writən] > Modern English *write* [rait],  
 Middle English *wrong* [wɾɔŋ] > Modern English [rɔŋ].

There was also simplification спрощення of consonant clusters [lk, lm, lf, lv]:

[lk > k] Middle English *talk* [talk] > Modern English [tɔ:k],  
 Middle English *walk* [walk] > Modern English [wɔ:k];  
 [lm > m] Middle English *calm* [kalm] > Modern English [ka:m],  
 Middle English *palm* [palm] > Modern English [pa:m];  
 [lf > f] Middle English *half* [half] > Modern English [ha:f],  
 Middle English *calf* [calf] > Modern English [ka:f];  
 [lv > v] Middle English *halves* ['halves] > Modern English [ha:vz],  
 Middle English *calves* ['kalvəs] > Modern English [ka:vz].

Also in XVI – XVII centuries consonant clusters [mb], [mn] at the end of a word were simplified:

[mb > m] Middle English ['climben] > Modern English *climb* [klaɪm],  
 Middle English *comb* [comb] > Modern English [kʊm];  
 [mn > m] Middle English *autumne* ['autumn] > Modern English *autumn* ['ɔ:təm],  
 Middle English *columne* ['kolumn] > Modern English *column* ['kɒləm].  
 In the XVI century the clusters of consonants [stl, stn, ftn] changed into [sl, sn, fn]:  
 [stl > sl] Middle English *castel* [kastel] > Modern English *castle* ['ka:sl],  
 Middle English *whistlen* ['wistlen] > Modern English *whistle* [wɪsl];  
 [stn > sn] Middle English *listen* [listən] > Modern English ['lɪsn],  
 Middle English *fasten* [fastən] > Modern English *write* ['fasn];

[ftn > fn] Middle English *often* [oftən] > Modern English ['ɔfn]  
Middle English *soften* [softən] > Modern English *write* ['sɔfn]

### **Late-Modern English (1800-Present)**

The principal distinction between early- and late-modern English is vocabulary. Pronunciation, grammar, and spelling are largely the same, but Late-Modern English has many more words. These words are the result of two historical factors. The first is the Industrial Revolution and the rise of the technological society. This necessitated new words for things and ideas that had not previously existed. The second was the British Empire. At its height, Britain ruled one quarter of the earth's surface, and English adopted many foreign words and made them its own.

The industrial and scientific revolutions created a need for neologisms to describe the new creations and discoveries. For this, English relied heavily on Latin and Greek. Words like *oxygen*, *protein*, *nuclear*, and *vaccine* did not exist in the classical languages, but they were created from Latin and Greek roots. Such neologisms were not exclusively created from classical roots though, English roots were used for such terms as *horsepower*, *airplane*, and *typewriter*.

This burst of neologisms continues today, perhaps most visible in the field of electronics and computers. *Byte*, *cyber-*, *bios*, *hard-drive*, and *microchip* are good examples.

Also, the rise of the British Empire and the growth of global trade served not only to introduce English to the world, but to introduce words into English. Hindi, and the other languages of the Indian subcontinent, provided many words, such as *pundit*, *shampoo*, *pajamas*, and *juggernaut*. Virtually every language on Earth has contributed to the development of English, from Finnish (*sauna*) and Japanese (*tycoon*) to the vast contributions of French and Latin.

The British Empire was a maritime empire, and the influence of nautical terms on the English language has been great. Phrases like *three sheets to the wind* have their origins onboard ships.

Finally, the military influence on the language during the latter half of twentieth century was significant. Before the Great War, military service for English-speaking persons was rare; both Britain and the United States maintained small, volunteer militaries. Military slang existed, but with the exception of nautical terms, rarely influenced standard English. During the mid-20th century, however, a large number of British and American men served in the military. And consequently military slang entered the language like never before. *Blockbuster*, *nose dive*, *camouflage*, *radar*, *roadblock*, *spearhead*, and *landing strip* are all military terms that made their way into standard English.

### **American English and other varieties**

Also significant beginning around 1600 AD was the English colonization of North America and the subsequent creation of American English. In certain respects, some varieties of American English are closer to the English of Shakespeare than modern Standard English ('English **English**' or as it is often incorrectly termed 'British English') is. Some "Americanisms" are actually originally English **English** expressions that were preserved in the colonies while lost at home (e.g., *fall* as a synonym for autumn, *trash* for rubbish, and *loan* as a verb instead of lend).

The American dialect also served as the route of introduction for many native American words into the English language. Most often, these were place names like *Mississippi*, and *Iowa*. Indian-sounding names like *Idaho* were sometimes created that had no native-American roots. But, names for other things besides places were also common. *Raccoon*, *tomato*, *canoe*, *barbecue*, *savanna*, and *hickory* have native American roots, although in many cases the original Indian words were mangled almost beyond recognition.

Spanish has also been great influence on American English. *Mustang, canyon, ranch, stampede, and vigilante* are all examples of Spanish words that made their way into English through the settlement of the American West.

A lesser number of words have entered American English from French and West African languages.

Likewise dialects of English have developed in many of the former colonies of the British Empire. There are distinct forms of the English language spoken in Australia, New Zealand, South Africa, India and many other parts of the world.

### **Global English**

English has now inarguably achieved global status. Whenever we turn on the news to find out what's happening in East Asia, or the Balkans, or Africa, or South America, or practically anywhere, local people are being interviewed and telling us about it in English. To illustrate the point when Pope John Paul II arrived in the Middle East recently to retrace Christ's footsteps and addressed Christians, Muslims and Jews, the pontiff spoke not Latin, not Arabic, not Italian, not Hebrew, not his native Polish. He spoke in English.

Indeed, if one looks at some of the facts about the amazing reach of the English language many would be surprised. English is used in over 90 countries as an official or semi-official language. English is the working language of the Asian trade group ASEAN. It is the de facto working language of 98 percent of international research physicists and research chemists. It is the official language of the European Central Bank, even though the bank is in Frankfurt and neither Britain nor any other predominantly English-speaking country is a member of the European Monetary Union. It is the language in which Indian parents and black parents in South Africa overwhelmingly wish their children to be educated. It is believed that over one billion people worldwide are currently learning English.

One of the more remarkable aspects of the spread of English around the world has been the extent to which Europeans are adopting it as their internal lingua franca. English is spreading from northern Europe to the south and is now firmly entrenched as a second language in countries such as Sweden, Norway, Netherlands and Denmark. Although not an official language in any of these countries if one visits any of them it would seem that almost everyone there can communicate with ease in English. Indeed, if one switches on a television in Holland one would find as many channels in English (albeit subtitled), as there are in Dutch.

As part of the European Year of Languages, a special survey of European attitudes towards and their use of languages has just published. The report confirms that at the beginning of 2001 English is the most widely known foreign or second language, with 43% of Europeans claiming they speak it in addition to their mother tongue. Sweden now heads the league table of English speakers, with over 89% of the population saying they can speak the language well or very well. However, in contrast, only 36% of Spanish and Portuguese nationals speak English. What's more, English is the language rated as most useful to know, with over 77% of Europeans who do not speak English as their first language, rating it as useful. French rated 38%, German 23% and Spanish 6%

English has without a doubt become the global language.

## Теоретична граматики

### Лекційний курс

#### Лекція 1

#### **Тема лекції 1. Граматики в системній концепції мови.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з предметом теоретичної граматики, мовою як системою засобів вираження, ієрархією рівнів сегментних одиниць, морфемною структурою слова, граматичними категоріями та їх мовним вираженням, синтетичними та аналітичними граматичними формами.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення граматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** мова як система засобів вираження, мовлення як реалізація системи мови в процесі комунікації, синтагматичні та парадигматичні типи відношень, морфемна структура слова, самостійні та службові частини мови.

#### **План лекції:**

1. Теоретична граматики та її цілі.
2. Мовлення як реалізація системи мови в процесі комунікації.
3. Синтагматичні і парадигматичні відносини.
4. Сегментні і супraseгментні одиниці мови. Ієрархія рівнів сегментних одиниць.
5. Морфемна структура слова.
6. Лексико-граматичні класи слів в сучасній англійській мові.
7. Морфологія і синтаксис як два взаємопов'язаних розділи граматики.

## **Самостійна робота по темі**

### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Мовні одиниці і два фундаментальних типи відносин між ними: синтагматичні та парадигматичні.
2. Морфемна структура слова.
3. Сегментні і супraseгментні одиниці мови. Ієрархія рівнів сегментних одиниць.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Надайте аргументи щодо того, що мова є складним явищем.
2. Проілюструйте на прикладах Ваше розуміння поняття «функціональна система».
3. Наведіть приклади синхронічного підходу до вивчення лінгвістичних одиниць.
4. Надайте аргументи щодо того, що мова є когнітивним явищем.
5. Наведіть приклади синтетичних та аналітичних мов.
6. Надайте аргументи щодо того, що українська мова є синтетичною за типом.
7. Доведіть різницю між морфемою та морфою. Наведіть приклади аломорф та нульових морфем.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Які типи лінгвістичних відношень Вам відомі?
2. Скільки є мовних рівнів та які рівневі одиниці вважають основними?
3. Які принципи регулюють парадигматичні та синтагматичні відношення?
4. Які основні мовні функції Вам відомі?
5. Що таке вільні та зв'язані морфеми?
6. Які можна виділити семантичні групи морфем?
7. Що таке семантична структура слова?

8. Що таке граматичне значення слова?

9. Які типи імпліцитних граматичних значень Ви знаєте?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - М.: Higher School Publishing House, 1983.
2. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.
3. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
4. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.
5. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.
6. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.

### **Лекція 2**

#### **Тема лекції 2. Іменник.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з категоріальними функціональними властивостями іменника , семантичними властивостями іменника та його класифікаційними критеріями.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення грамматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** категоріальні властивості іменника, проблеми категорії роду, класифікаційні критерії, артикль як детермінуюча одиниця специфічної природи.

**План лекції:**

1. Загальна характеристика іменника.
2. Проблема граматичної категорії роду.
3. Категорія числа.
4. Категорія відмінка.
5. Детермінація іменника артиклем.

**Самостійна робота по темі****Питання для самостійного опрацювання:**

1. Категоріальні функціональні властивості.
2. Семантичні властивості.
3. Словотвірна специфіка.
4. Категорія відмінка.
5. Проблема граматичної категорії роду.
6. Класифікаційні критерії.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Доведіть, чому артикль вважають функціональним словом.
2. Наведіть приклади когнітивних операцій, які виконує артикль.
3. Наведіть приклади використання артикля у функціях генералізатора, конкретизатора та класифікатора.
4. Наведіть критерії характеристики іменника.
5. Наведіть приклади випадків, коли опозиція категорії числа не має формального вираження.

**Питання для самоконтролю:**

1. На які групи класифіковано іменники за морфологічною структурою?
2. Якими засобами реалізується граматична категорія?

3. Чому термін «родовий відмінок» є більш адекватним ніж термін «присвійний відмінок» щодо іменників?
4. Чому деякі вчені визнають існування категорії роду іменників?
5. На якій підставі категорію роду іменників інші вчені заперечують?

#### **Рекомендована література по темі:**

1. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - M.: Higher School Publishing House, 1983.
2. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.
3. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
4. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.
5. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.
6. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.

#### **Лекція 3**

##### **Тема лекції 3. Дієслово.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з категоріальними функціональними властивостями дієслова , роллю дієслова у реалізації предикативних функцій речення, та його морфологічними і функціональними класифікаційними критеріями.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення грамматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** категоріальні властивості дієслова, морфологічна класифікація дієслів, класифікаційні критерії, структура англійських дієслів, функціональна класифікація дієслів, граматичні категорії дієслова.

**План лекції:**

1. Загальна характеристика дієслова.
2. Особові форми дієслова.
  - 2.1. Категорії особи і числа.
  - 2.2. Категорія часу.
  - 2.3. Категорія виду.
  - 2.4. Категорія стану.
  - 2.5. Категорія способу.
3. Безособові форми дієслова.
  - 3.1. Інфінітив.
  - 3.2. Герундій.
  - 3.3. Дієприкметник.
4. Напівсамостійні і службові дієслова.

**Самостійна робота по темі**

**Питання для самостійного опрацювання:**

1. Характеристика особових форм дієслова.
2. Морфологічна класифікація англійських дієслів.
3. Структура англійських дієслів. Типи дієслівних основ.
4. Безособові форми дієслова (дієприкметник, інфінітив, герундій).
5. Функціональна класифікація англійських дієслів: самостійні, напівсамостійні, службові.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проілюструйте на прикладах принцип лексико-морфологічної класифікації дієслів.
2. Наведіть приклади опозицій, що реалізують граматичну категорію часу.
3. Надайте перелік чинників з відповідними прикладами, які обмежують реалізацію категорії виду.
4. Наведіть приклади лексичних маркерів поняттєвої модальності.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Чому дієслово характеризують як найбільш складну частину мови?
2. Охарактеризуйте дієслово за морфологічними ознаками.
3. Яка синтаксична властивість дієслова є найуніверсальнішою?
4. На якому принципі ґрунтується синтагматична класифікація англійських дієслів?
5. Які граматичні категорії має дієслово?
6. Якими є об'єктивні референти граматичних категорій стану та виду?
7. Категорія відмінку є референційною чи понятійною?
8. З якою поняттєвою категорією корелює граматична категорія модальності?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - M.: Higher School Publishing House, 1983.
2. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.
3. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
4. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.

5. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.

6. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.

#### Лекція 4

#### **Тема лекції 4. Службові частини мови і службові слова.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з категоріальними функціональними властивостями службових частин мови , їх структурними, функціональними та класифікаційними критеріями і комбінаторними особливостями.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення граматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** структурна та функціональна класифікація службових частин мови, комбінаторна специфіка прийменників, сполучників, артиклів та частки в англійській мові.

#### **План лекції:**

1. Службові слова.
2. Службові частини мови.
  - 2.1. Прийменник
  - 2.2. Сполучник.
  - 2.3. Артикль.
  - 2.4. Частка.
3. Вигук.
4. Слова-відповіді.
5. Модальні слова.

## **Самостійна робота по темі**

### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Характеристика службових частин мови.
  - 1.1. Прийменник. Структурна класифікація прийменників. Комбінаторна специфіка.
  - 1.2. Сполучник. Структурна класифікація сполучників. Функціональна класифікація. Сполучні слова.
  - 1.3. Артикль. Лексико-граматичне значення означеності /неозначеності.
2. Модальні слова. Загальна характеристика.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади функціонування в тексті часток та модальних слів.
2. Проілюструйте функціонування сполучникових висловлювань в тексті.
3. Наведіть приклади структурної класифікації прийменників.

### **Питання для самоконтролю:**

1. У чому полягає комбінаторна специфіка прийменників?
2. Охарактеризуйте сполучники за структурною та функціональною класифікацією.
3. Як функціонує лексико-граматичне значення означеності /неозначеності артикля?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: Навч. Посібник.- Вінниця: Нова Книга, 2007.- 328с.
2. Бархударов Л. С. Штелинг Д. А. Грамматика английского языка.- М., 2003.
3. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - M.: Higher School Publishing House, 1983.

4. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.
5. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
6. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.
7. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.
8. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.

## Лекція 5

### **Тема лекції 5. Синтаксис. Просте речення.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з основними одиницями синтаксису: словосполученням та реченням, структурною класифікацією речень та їх актуальним членуванням.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення граматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** структурна та функціональна класифікація речень, синтагматичні зв'язки слів, актуальне членування речення, комунікативні типи речень, основні та другорядні члени речення.

### **План лекції:**

1. Основні одиниці синтаксису: словосполучення і речення.
2. Речення. Структурна класифікація речень.
3. Актуальне членування речення.
4. Комунікативні типи речень.
5. Просте речення.

## **Самостійна робота по темі**

### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Особливості структурної класифікації речень.
2. Синтагматичні зв'язки слів. Основні одиниці синтаксису: словосполучення і речення.
3. Функціонально-комунікативні типи речень.
4. Характеристика другорядних членів речення.
5. Еліптичні конструкції.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади типів речень за структурною класифікацією.
2. Проілюструйте на прикладах синтагматичний тип зв'язку.
3. Наведіть приклади функціонально-комунікативних типів речень.
4. Наведіть приклади еліптичних конструкцій.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Надайте характеристику основних одиниць синтаксису: словосполучення і речення.
2. Які синтагматичні зв'язки слів Вам відомі?
3. Які існують функціонально-комунікативні типи речень?
4. Що таке еліптичні конструкції?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - M.: Higher School Publishing House, 1983.
2. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.

3. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
4. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.
5. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.
5. Мороховская Э. Я. Основы теоретической грамматики английского языка. – К.: «Высшая школа», 1984 – 228с.
6. Иофик Л.Л. и др. Хрестоматия по теоретической грамматике английского языка. Учебное пособие для студентов пед. Институты по специальности «Иностранные языки». Изд. 3-е, перераб. – Л.: «Просвещение», 1981. – 223.
7. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.
8. Хаймович Б.С., Роговская Б.И. Теоретическая грамматика английского языка: Учеб. Пособие для вузов. – М.: Высшая школа, 2000.

## Лекція 6

### Тема лекції 6. Складне речення.

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з складним реченням як поліпредикативною структурою, складнопідрядним та складносурядним реченням, сполучниковими та безсполучниковими типами зв'язку.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення грамматики в системній концепції мови як системи засобів вираження, типами відносин лінгвістичних одиниць та особливостями ієрархічної будови мовних рівнів.

**Основні поняття теми:** складне речення як поліпредикативна структура, складносурядне та складнопідрядне речення, сполучникові та безсполучникові типи зв'язку, структура складнопідрядного речення.

**План лекції:**

1. Складне речення як поліпредикативна структура.
2. Складносурядне і складнопідрядне речення.
3. Сполучниковий і безсполучниковий типи зв'язку речень у межах складного речення.
4. Структура складнопідрядного речення. Типи підрядних речень.
5. Пряма і непряма мова.

**Самостійна робота по темі****Питання для самостійного опрацювання:**

1. Структурна поліпредикативність складного речення.
2. Структурні типи складнопідрядних речень.
3. Типи синтаксичних зв'язків у межах складного речення.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Надайте приклади складних речень як поліпредикативних структур.
2. Проаналізуйте структуру складнопідрядного речення щодо типів підрядних речень.
3. Надайте приклади речень зі сполучниковим і безсполучниковим типами зв'язку.

**Питання для самоконтролю:**

1. Дайте визначення складносурядного і складнопідрядного речень.
2. Які типи підрядних речень Ви знаєте?
3. Які спостерігаються типи синтаксичних зв'язків у межах складного речення?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: Навч. Посібник.- Вінниця: Нова Книга, 2007.- 328с.
2. Бархударов Л. С. Штелинг Д. А. Грамматика английского языка.- М., 2003.
3. Blokh M. Y. Course in Theoretical English Grammar: - М.: Higher School Publishing House, 1983.
4. Rayevska N. Modern English Grammar. Part 1. – Kiev State University Publishing House, 1967.
5. Раєвська Н. М. Синтаксис сучасної англійської мови.- К.: Вища школа, 1970.
6. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник.- М.: Высшая школа, 1981.
7. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. -Л.: Просвещение, 1971.
8. Хаймович Б. С., Роговская Б. И. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1967.

### **Практичні заняття з теоретичної граматики**

#### **Практичне заняття 1 Граматика в системній концепції мови**

##### **I. Теоретичні питання:**

1. Теоретична граматика та її цілі.
2. Мовлення як реалізація системи мови в процесі комунікації.
3. Мовні одиниці і два фундаментальних типи відносин між ними: синтагматичні і парадигматичні.
4. Сегментні і супraseгментні одиниці мови. Ієрархія рівнів сегментних одиниць.
5. Морфемна структура слова.
6. Граматичні категорії та їх мовне вираження.
7. Лексико-граматичні класи слів в сучасній англійській мові.

8. Морфологія і синтаксис як два взаємопов'язаних розділи граматики.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Мовні одиниці і два фундаментальних типи відносин між ними: синтагматичні і парадигматичні»

## **Практичне заняття 2 Іменник**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Загальна характеристика іменника.
2. Проблема граматичної категорії роду.
3. Категорія числа.
4. Категорія відмінка.
5. Детермінація іменника артиклем.

### **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Проблема граматичної категорії роду».

## **Практичне заняття 3 Дієслово**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Загальна характеристика дієслова.
  - 1.1. Дієслово як найскладніша частина мови. Роль дієслова у реалізації предикативних функцій речення.
  - 1.2. Процес, представлений в динаміці, як загальне категоріальне значення дієслова.
  - 1.3. Особові і безособові форми дієслова.
  - 1.4. Морфологічна класифікація англійських дієслів.
  - 1.5. Структура англійських дієслів. Типи дієслівних основ.
  - 1.6. Функціональна класифікація англійських дієслів: самостійні, напівсамостійні, службові.
2. Особові форми дієслова.
  - 2.1. Категорії особи і числа.
  - 2.2. Категорія часу.

- 2.3. Категорія виду.
- 2.4. Категорія стану.
- 2.5. Категорія способу.
- 3. Безособові форми дієслова.
- 3.1. Інфінітив.
- 3.2. Герундій.
- 3.3. Дієприкметник.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат на тему «Функціональна класифікація англійських дієслів: самотійні, напівсамотійні, службові».

## **Практичне заняття 4 Службові частини мови і службові слова**

### **I. Теоретичні питання:**

- 1. Службові слова як десемантизовані самотійні повнозначні слова. Допоміжні дієслова. Дієслова-зв'язки. Слова-субститути. Займенник *it* у функції формального підмета.
- 2. Службові частини мови.
- 2.1. Прийменник. Структурна класифікація прийменників. Комбінаторна специфіка.
- 2.2. Сполучник. Структурна класифікація сполучників. Функціональна класифікація. Сполучні слова.
- 2.3. Артикль. Лексико-граматичне значення означеності / неозначеності. Комбінаторна специфіка. Функція у реченні.
- 2.4. Частка. Лексико-граматичне значення. Структурна класифікація часток. Комбінаторні особливості. Функція у реченні.
- 3. Вигук. Загальна характеристика. Семантична класифікація вигуків. Функція у реченні.
- 4. Слова-відповіді. Загальна характеристика. Функція.
- 5. Модальні слова. Загальна характеристика.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі: «Комбінаторна специфіка артиклів та їх синтаксична функція».

### **Практичне заняття 5 Синтаксис. Просте речення**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Синтагматичні зв'язки слів. Основні одиниці синтаксису: словосполучення і речення.
2. Словосполучення. Загальна характеристика.
3. Речення. Структурна класифікація речень.
4. Актуальне членування речення.
5. Комунікативні типи речень.
6. Просте речення.
  - 6.1. Підмет і присудок як основні елементи предикативної системи речення.
  - 6.2. Другорядні члени речення.
  - 6.3. Порядок слів у простому поширеному реченні.
  - 6.4. Речення з одним головним членом. Неозначено-особові речення. Безособові речення.
  - 6.5. Еліпси.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Структурна класифікація речень».

### **Практичне заняття 6 Складне речення**

#### **I. Теоретичні питання:**

1. Складне речення як поліпредикативна структура.
2. Складносурядне і складнопідрядне речення.
3. Сполучниковий і безсполучниковий типи зв'язку речень у межах складного речення.
4. Структура складнопідрядного речення. Типи підрядних речень.
5. Пряма і непряма мова.

## **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Складносурядне і складнопідрядне речення».

### **Лексикологія сучасної англійської мови**

#### **Лекційний курс**

#### **Лекція 1**

##### **Тема лекції 1. Морфемна структура англійського слова.**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з морфемною структурою англійського слова, комбінуючою здатністю основ та афіксів, складними словами їх утворенням та класифікацією, другорядними типами словотвору.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення лексикології в системній концепції мови як системи засобів вираження, а також властивостей слів, їх творення, вживання і взаємозалежності у системі власної мови.

**Основні поняття теми:** морфемна структура англійського слова, комбінуюча здатність основ і афіксів, складні слова їх творення та класифікація, другорядні типи словотвору.

#### **План лекції:**

1. Морфемна структура англійського слова.
  - 1.1. Афіксація. Префікси.
  - 1.2. Суфікси як дериваційні елементи.
2. Комбінуюча здатність основ і афіксів.
3. Етимологічний поділ афіксів.
4. Складні слова, їх творення та класифікація.
5. Другорядні типи словотвору: скорочення, бленд (телескопія), умляут, чергування наголосу, зворотний словотвір, Римовані комбінації. Конверсія як морфолого-семантичне перетворення.

## **Самостійна робота по темі**

### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Позиційні варіанти аломорф.
2. Морфема як частина слова. Вільні і залежні морфеми.
3. Різновиди словотвору: префіксація та суфіксація.
4. Фактори, які визначають комбінуючу здатність основ та афіксів.
5. Етимологічні підвалини афіксів: власномовні та запозичені афікси, гібридні слова.
6. Розподіл складних слів за приналежністю до різних частин мови ( функціональний) та у відповідності з типами словотвору.
7. Основні та другорядні типи словотвору.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проілюструйте позиційні варіанти аломорф.
2. Наведіть приклади вільних і залежних морфем.
3. Наведіть приклади слів з власномовними та запозиченими афіксами, а також гібридних слів.
4. Наведіть приклади слів, що утворилися за другорядними типами словотвору: скорочення, бленд (телескопія), умляут, чергування наголосу, зворотний словотвір, римовані комбінації.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Чому суфікси вважають дериваційними елементами?
2. У чому полягає комбінуюча здатність основ та афіксів?
3. Які особливості утворення та класифікації складних слів?
4. Чим є специфічна конверсія як морфолого-семантичне перетворення?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. яз.- М.: Высш. шк., 1986.
2. Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови. Збірник вправ.- К.: Либідь, 1996.
3. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник, - Житомир, 2000.
4. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: (Підручник для ін-тів і фак. інозем. мов) / М.І. Мостовий. – Х.: Основа, 1993.- 256с.
5. Никитин М. В. Лексическое значение слова ( структура, комбинаторика) / М.В. Никитин. – М.: Высш. школа, 1983.- 127с.
6. Arnold I. V. The English Word. М.: Высш. шк., 1973.
7. Ilyish B. The structure of modern English. L.: Просвещение, 1971.

## **Лекція 2**

### **Тема лекції 2. Мовна семантика**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з типами значень та зміною значення слова, лексико-семантичною класифікацією словникового складу, теорією семантичного поля.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення лексикології в системній концепції мови як системи засобів вираження, а також властивостей слів, їх творення, вживання і взаємозалежності у системі власної мови.

**Основні поняття теми:** типи значень та зміна значення слова, лексико-семантична класифікація словникового складу, теорія семантичного поля.

### **План лекції:**

1. Типи значень.
2. Зміна значення слова.
3. Полісемія слова.

4. Омонімія. Лексико-семантична класифікація словникового складу.
5. Синоніми.
6. Антоніми.
7. Теорія семантичного поля.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Фонетичний склад і значення слова.
2. Значення і поняття та значення і референт. Референтний підхід до значення слова.
3. Функціональний підхід до значення. Стосунки тотожності значення.
4. Типи значень: лексичне, денотативне, коннотативне.
5. Стилїстичний та емотивний компоненти значення.
6. Мотивація значення: фонетико-морфологічна, морфологічна, етимологічна, мотивація, зумовлена семантичним полем.
7. Причини і джерела семантичної зміни. Розширення та звуження значення. Меліоризація та пейоризація значення.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проілюструйте прикладами типи значень: лексичного, денотативного, коннотативного.
2. Приведіть приклади фонетико-морфологічної, морфологічної, етимологічної мотивації значень, а також мотивації, зумовленої семантичним полем.
3. Проілюструйте прикладами випадки семантичних змін: розширення та звуження значення, а також меліоризації та пейоризації значень.

#### **Питання для самоконтролю:**

1. У чому особливість референтного та функціонального підходів до значення слова?

2. Що таке лексичне, денотативне та конотативне значення слів?
3. Охарактеризуйте семантичні явища полісемії, омонімії та синонімії слів.
4. Якими є причини та джерела семантичних змін розширення та звуження значення, а також меліоризації та пейоризації значень?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. яз.- М.: Высш. шк., 1986.
2. Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови. Збірник вправ.- К.: Либідь, 19964. Давыдов М. В. Значение слова в языке и речи: Учебн.пособ. / М. В. Давыдов, С. С. Смоленская. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 92 с.
3. Залевская А. А. Значение слова и возможности его описания / А. А. Залевская // Языковое сознание: формирование и функционирование. /Отв. ред. Н.В. Уфимцева. –2-е изд. – М. : ИЯ РАН, 2000. – 256 с.
4. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник, - Житомир, 2000.
5. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. – Х.: Основа, 1993. – 256с.
6. Arnold I. V. The English Word. М.: Высш. шк., 1973.
7. Ilyish B. The structure of modern English. L.: Просвещение, 1971.

### **Тема лекції 3. Сталі словосполучення ( фразеологічні одиниці).**

#### **Вільні словосполучення і фразеологізми. Лексична валентність**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з вільними словосполученнями і фразеологізмами, поняттям лексичної валентності, класифікацією фразеологічних одиниць, синонімією , антонімією і полісемією фразеологізмів та джерелами їх походження

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення лексикології в системній концепції мови як системи засобів вираження, а також властивостей сталих

словосполучень, їх класифікації, творення, вживання і взаємозалежності у системі власної мови.

**Основні поняття теми:** вільні словосполучення і фразеологізми, класифікація фразеологічних одиниць, синонімія, антонімія і полісемія фразеологізмів та джерела їх походження.

**План лекції:**

1. Структура стійких словосполучень. Методи дослідження фразеології.
2. Класифікація фразеологічних одиниць. Синонімія фразеологічних одиниць.
3. Фразеологізми-антоніми.
4. Полісемія фразеологічних одиниць.
5. Стилїстична характеристика стійких сполучень.
6. Джерела походження фразеологізмів.

**Самостійна робота по темі**

**Питання для самостійного опрацювання:**

1. Методи дослідження фразеології: метод семантичної ідентифікації , метод оточення, метод фразеологічної ідентифікації.
2. Класифікація фразеологічних одиниць ( Виноградов В.В.); структурно-семантична класифікація ( Кунін О.В).
3. Розряди стилїстичної класифікації фразеологізмів: розмовно-побутовий, книжний та міжстильовий.
4. Власномовні та запозичені фразеологізми.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади явищ синонімії та полісемії фразеологічних одиниць.
2. Проілюструйте прикладами типи фразеологізмів за семантичною та структурно-семантичною класифікаціями (Виноградов В.В., Кунін О.В.).

3. Проілюструйте прикладами розмовно-побутовий, книжний та між стильовий розряди стилістичної класифікації фразеологізмів.
4. Наведіть приклади власномовних та запозичених фразеологізмів.

#### **Питання для самоконтролю:**

1. Які існують методи дослідження фразеології?
2. У чому полягає специфіка семантичної та структурно-семантичної класифікації фразеологізмів?
3. На які розряди розподіляються фразеологізми за стилістичною класифікацією? У чому їх особливість?
4. Які джерела походження фразеологізмів Вам відомі? У чому їх особливість?

#### **Рекомендована література по темі:**

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. яз.- М.: Высш. шк., 1986.
2. Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови. Збірник вправ.- К.: Либідь, 1996.
3. Зорівчак З. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / З. П. Зорівчак. – Львів: Вища школа, 1983. – 175с.
4. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник, - Житомир, 2000.
5. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высш. школа, 1986. – 336 с.
6. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. – Х.: Основа, 1993
7. Arnold I. V. The English Word. М.: Высш. шк., 1973.
8. Ilyish B. The structure of modern English. L.: Просвещение, 1971.

#### **Тема лекції 4. Етимологічні джерела англійської мови**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з власномовною лексикою , запозиченнями та їх асиміляцією, складом сучасної лексичної системи та основами англійської лексикографії.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення лексикології в системній концепції мови як системи засобів вираження, а також її етимологічних джерел, складу сучасної лексичної системи англійської мови та основ англійської лексикографії.

**Основні поняття теми:** власномовна лексика , запозичення, асиміляція запозичень, склад сучасної лексичної системи, типи сучасних словників в англійській мові.

#### **План лекції:**

1. Запозичення в англійській мові.
2. Власномовна лексика.
3. Запозичення зі скандинавських мов. Запозичення з романських мов.
4. Четвертий шар латинських запозичень. Елементи грецької мови. Запозичення з інших германських мов.
5. Асиміляція запозичень. Фонетична адаптація.
6. Неологізми. Архаїзми та історизми.

#### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Складові англійського лексикону: кельтські, латинські, скандинавські, французькі та грецькі лексичні прошарки.
2. Граматична та лексична асиміляція.
3. Вплив запозичень на обсяг словника та семантичну структуру.
4. Орфографічний вплив французької мови.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади кельтських, латинських, скандинавських, французьких та грецьких лексичних прошарків.
2. Проілюструйте фонетичну, граматичну та лексичну асиміляцію латинських, скандинавських, французьких та грецьких лексичних прошарків.

### **Питання для самоконтролю:**

1. Якими є складові англійського лексикону?
2. У чому полягає специфіка фонетичної, граматичної та лексичної асиміляції латинських, скандинавських, французьких та грецьких лексичних прошарків?
3. Яким є вплив іншомовних запозичень на обсяг словника та його семантичну структуру?

### **Рекомендована література по темі:**

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. яз.- М.: Высш. шк., 1986.
2. Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови. Збірник вправ.- К.: Либідь, 1996.
3. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник, - Житомир, 2000.
4. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. – Х.: Основа, 1993
5. Arnold I. V. The English Word. М.: Высш. шк., 1973.
6. Ginzburg R.S. A Course in Modern English Lexicology / R. S. Ginzbyrg, S. S. Khidekel, C. Y. Knyazeva. – М.: Vyssaya skola, 1979. – 269 p.
7. Gumperz J. Language in Social Groups / J. Gumperz. – Stanford (Calif.): Stanford University Press, 1971. – 350 p.
8. Ilyish B. The structure of modern English. L.: Просвещение, 1971.

## **Тема лекції 5. Склад сучасної лексичної системи. Основи англійської лексикографії**

**Мета лекції:** ознайомлення студентів з власномовною лексикою, запозиченнями та їх асиміляцією, складом сучасної лексичної системи та основами англійської лексикографії.

**Професійна спрямованість лекції** зумовлена необхідністю отримання студентами інформації щодо значення лексикології в системній концепції мови як системи засобів вираження, а також її етимологічних джерел, складу сучасної лексичної системи англійської мови та основ англійської лексикографії.

**Основні поняття теми:** власномовна лексика, запозичення, асиміляція запозичень, склад сучасної лексичної системи, типи сучасних словників в англійській мові.

### **План лекції:**

1. Головні етапи історії розвитку словника.
2. Типи сучасних словників англійської мови.
3. Головні питання лексикографії.

### **Самостійна робота по темі**

#### **Питання для самостійного опрацювання:**

1. Етимологічні дублети. Лексичні інтернаціоналізми.
2. Територіальні, соціальні та професійні діалекти. Сленг.
3. Лексикографічна нормативність. Проблема лексико-семантичної і граматичної відповідності двох мовних форм у двомовному словнику.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Наведіть приклади етимологічних дублетів та лексичних інтернаціоналізмів.

2. Знайдіть та представте контексти вживання територіальних, соціальних та професійних діалектів.
3. Підготуйте та презентуйте інформаційно-ілюстративний матеріал щодо джерел виникнення та особливостей функціонування англомовного сленгу.

#### **Питання для самоконтролю:**

1. Що таке етимологічні дублети?
2. Назвіть критерії розрізнення територіальних, соціальних та професійних діалектів.
3. Якими є типи сучасних словників англійської мови?
4. Як вирішується проблема лексико-семантичної та граматичної відповідності двох мовних форм у двомовному словнику?

#### **Рекомендована література по темі:**

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. яз.- М.: Высш. шк., 1986.
2. Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови. Збірник вправ.- К.: Либідь, 1996.
3. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков // Словник. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с.
4. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : ЗДУ, 1998. – 430 с.
5. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
6. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник, - Житомир, 2000.

7. Залевская А. А. Значение слова и возможности его описания / А. А. Залевская // Языковое сознание: формирование и функционирование. /Отв. ред. Н.В. Уфимцева. –2-е изд. – М. : ИЯ РАН, 2000. – 256 с.
8. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. – Х.: Основа, 1993
9. Arnold I. V. The English Word. М.: Высш. шк., 1973.
10. Ilyish B. The structure of modern English. L.: Просвещение, 1971.

### **Практичні заняття** **з лексикології сучасної англійської мови**

#### **Практичне заняття 1 Морфемна структура англійського слова**

##### **I. Теоретичні питання:**

1. Афіксація.
2. Префікси.
3. Суфікси.
4. Комбінуюча здатність основ і афіксів.
5. Походження афіксів.
6. Складні слова, їх творення та класифікація.
7. Другорядні типи словотвору.
8. Конверсія.

##### **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Компоненти складних слів та відношення між ними».

#### **Практичне заняття 2 Мовна семантика**

##### **I. Теоретичні питання:**

1. Типи значень.
2. Зміна значення слова.
3. Полісемія слова.
4. Омонімія.

5. Лексико-семантична класифікація словникового складу.
6. Синоніми.
7. Антоніми.
8. Теорія семантичного поля.

## **II. Завдання**

Підготувати реферат по темі «Референтний та функціональний підходи до значення слова».

## **Практичне заняття 3 Сталі словосполучення (фразеологічні одиниці)**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Вільні словосполучення і фразеологізми.
2. Лексична валентність.
3. Фразеологія як мовна дисципліна.
4. Структура стійких словосполучень.
5. Методи дослідження фразеології.
6. Класифікація фразеологічних одиниць.
7. Синонімія фразеологічних одиниць.
8. Фразеологізми-антоніми. Полісемія фразеологічних одиниць.
9. Стилїстична характеристика стійких сполучень.
10. Джерела походження фразеологізмів.

### **II. Завдання**

Підготувати реферат по темі « Структурно-семантична та функціональна класифікація фразеологічних одиниць».

## **Практичне заняття 4 Етимологічні джерела англійської мови**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Запозичення в англійській мові.
2. Власномовна лексика.
3. Запозичення зі скандинавських мов. Запозичення з романських мов.

4. Четвертий шар латинських запозичень. Елементи грецької мови. Запозичення з інших германських мов.
5. Асиміляція запозичень. Фонетична адаптація.

## **II. Завдання**

Підготувати реферат по темі «Запозичення із слов'янських мов в англійській мові та українсько-англійські лексичні відповідності».

## **Практичне заняття 5 Склад сучасної лексичної системи. Основи англійської лексикографії**

### **I. Теоретичні питання:**

1. Склад сучасної лексичної системи: неологізми, архаїзми та історизми. Етимологічні дублети.
2. Головні етапи історії розвитку словника.
3. Типи сучасних словників англійської мови.
4. Головні питання лексикографії.

### **II. Завдання:**

Підготувати реферат по темі «Діалекти та сленг; табу і евфемізми».